

Skolan - en spegel av samhället

En fallstudie om kommunens möjligheter att förebygga skolegregation

School - A reflection of society

A case study on municipality's possibilities to prevent school segregation

Lovisa Bohlin och Oscar Wärme Sahlin

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Kulturgeografi Samhällsplanerarprogrammet

C-uppsats, 15 hp

Mekonnen Tesfahuney

Lena Grip

2023-06-12

Abstract

This case study explores school segregation prevention in Karlstad municipality. It addresses the division in Swedish schools based on students' backgrounds and socioeconomic status, hindering education quality and limiting diverse interactions. Residential segregation and school choice contribute to the issue. Temporary solutions, like expanding existing schools, have been implemented, but a long-term approach is needed to maintain teaching quality and avoid overcrowding. The study acknowledges the impact of school choice freedom and the presence of private actors on the municipality's ability to control student composition. Within this context, the study examines the municipality's capacity to control student flows through various measures such as reorganizing school units, constructing new schools, or adapting existing ones. Additionally, the study explores how localizing secondary schools can potentially prevent school segregation. The study emphasizes considering student composition and addressing segregation when planning school locations, particularly within the context of the proposed new secondary school in Karlstad.

The study finds that the free school choice limits the municipality's control over student flows and composition, leading to school segregation. Neo-liberal education reforms have created a market-driven school sector with private schools and free school choice. The responsibility for human development and success now lies with the local community and individuals. While attracting students based on status affects student flows and composition, it does not prevent school segregation, as primarily resource-rich students change schools, reinforcing societal differences. Changing catchment areas, involving mixed residential areas, can partially prevent segregation but requires collaboration between politics, the municipality, and the local community for legitimacy and to overcome resistance.

The study also finds that localization alone cannot prevent school segregation. Free school choice continues to hinder and limit the municipality's efforts to combat segregation. Factors beyond the school's control require actions beyond the education sector. School choice based on socioeconomic status and student demographics increases disparities and leads to homogeneous student compositions. While strategic localization can influence student compositions to some extent, it is insufficient when competition and school choice come into play. School localization cannot effectively counter segregation when students can opt out and attractiveness is crucial. However, ignoring free school choice is not an option for a successful investment in a new school. Factors like population growth and new housing in central areas contribute to increased demand, but the primary factor is students' preference for central schools. Localization must consider this to compete for students and ensure sufficient capacity, benefiting students with choice while negatively impacting those remaining at unselected schools as their resources decrease.

Keywords: Student composition, School segregation, Free school choice, Localization, Neoliberalism, School planning

Förord

När vi startade detta arbetet låg fokus på fysisk planering utan någon djupare insyn i skolans värld. Under resans gång har vår syn på skolplanering förändrats, vi har genom våra respondenter fått mycket värdefull information som hjälpt oss få insyn i skolplaneringens komplexa värld. Skolan speglar samhället på alla dess plan från nyansrikedomen till komplexiteteten. Skolfrågor engagerar vilket inte är konstigt, de flesta vill att barnen får de bästa möjliga förutsättningarna till en god skolgång, det är ju dom som är vår framtid...

Engagemanget i enskilda frågor är nödvändigt för att väga upp ett minskat demokratiskt deltagande i Sverige. Om enskilda individer ska ha möjlighet att engagera sig i sitt lokalsamhälle och dess utveckling krävs transparenta processer som är öppna för granskning. Transparenta och öppna processer som klarar av att granskas kan skapa känslan av trovärdighet och tillförlitlighet, en känsla av att man arbetar tillsammans mot samma mål.

Vi vill tacka de respondenter som ställt upp på intervjuer. Utan er hade vi inte kunnat skapa en djupare och mer nyanserad bild av högstadiesituationen i Karlstad samt de förberedande processerna inför byggnation av en ny skola. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Mekonnen Tesfahuney samt examinator Lena Grip som vars kunskap och engagemang varit av största betydelse.

Arbetet har fördelats likvärdigt mellan författarna och båda har tillsammans bidragit till uppsatsens samtliga delar och därigenom uppsatsen som helhet.

*Lovisa Bohlin och Oscar Wärme Sahlin
Karlstad, juni 2023*

1 INLEDNING	1
1.2 BAKGRUND.....	1
1.3 PROBLEMFÖRMULERING	2
1.4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	3
1.5 AVGRÄNSNINGAR	3
1.6 DEFINITIONER	4
1.7 DISPOSITION.....	4
2 TEORI OCH TIDIGARE FORSKNING.....	5
2.1 FRISKOLEREFORMEN OCH NYLIBERALISMEN	5
2.2 NYLIBERALISMEN OCH SKOLANS PLATS I STADEN	6
2.3 NYLIBERALISMEN OCH UTBILDNING I EN INTERNATIONELL KONTEXT	7
2.4 ELEVSAMMANSÄTTNING.....	8
2.5 SKOLSEGREGATION.....	9
2.6 VALFRIHETENS GEOGRAFIER	10
2.7 INSATSER MOT SKOLSEGREGATION.....	11
2.8 SKOLANS PROFIL OCH STATUS	12
2.9 AVSLUTANDE REFLEKTION	12
3. METOD.....	14
3.1 DOKUMENTANALYS	14
3.1.1 Urval	14
3.1.2 Genomförande och bearbetning av empiri.....	15
3.2 INTERVJUER	15
3.2.1 Urval och intervjupersoner.....	15
3.2.2 Typ av intervjuer	16
3.2.3 Bearbetning av empiri.....	17
3.3 ETISK REFLEKTION	17
3.3.1 Samtycke, konfidentialitet och anonymitet	17
3.3.2 Forskningsetik.....	18
3.4 METODREFLEKTION.....	19
4. EMPIRI	20
4.1 INTERVJUER	20
4.1.1 Skolsegregation förekommer - så här visar det sig i Karlstad.....	20
4.1.2 Samarbete mellan förvaltningar.....	21
4.1.3 Strategisk- och fysisk planering	21
4.1.4 Upptagningsområde	22
4.1.5 Fria skolvalet och friskolor	22
4.1.6 Lokaliseringens betydelse för att bryta skolsegregationen.....	23
4.1.7 Skolans attraktivitet och status	24
4.2 DOKUMENTANALYS.....	25
5. ANALYS	26
5.1 VILKA MÖJLIGHETER OCH BEGRÄNSNINGAR HAR KOMMUNEN ATT STYRA ELEVSAMMANSÄTTNINGEN PÅ SKOLNIVÅ?	26
5.2 KAN MAN FÖREBYGGA SKOLSEGREGATION GENOM LOKALISERING AV HÖGSTADIESKOLOR?	29
6. SLUTSATSER OCH FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING.....	32
6.1 SLUTSATSER.....	32
6.2 FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING	33

REFERENSLISTA:34

BILAGOR37

<i>Bilaga 1. Intervjuguide 1, Kommunledningskontoret, Teknik- och fastighetsförvaltningen, Stadsbyggnadsförvaltningen Karlstads kommun.</i>	<i>37</i>
<i>Bilaga 2. Intervjuguide, Barn- och ungdomsförvaltningen.</i>	<i>39</i>
<i>Bilaga 3. Personal inom skolan, Karlstads kommun.</i>	<i>41</i>
<i>Bilaga 4. Politiskt initiativ - För- och grundskolor i Karlstads kommun.....</i>	<i>44</i>
<i>Bilaga 5. Teknik- och fastighetsförvaltningen – Tjänsteskrivelse.....</i>	<i>46</i>
<i>Bilaga 6. Begäran om uppdrag – ny högstadieskola.</i>	<i>50</i>

1 Inledning

Det kanske inte är någon bedrift att konstatera att skolfrågor har varit ett ämne som engagerat svenskarna kontinuerligt under de senaste tre decennierna och som fortsatt väcker intresse, diskussion och engagemang när det förekommer på agendan. Det är i skolan som barn och unga ska formas och förberedas till att ta del och verka inom det samhälle som omger dem. Skolan ska förmedla de demokratiska värden som utgör byggstenarna för vårt samhälle samtidigt som den ska ta hänsyn till elevers olika förutsättningar, behov och uppfattningar (Åstrand et al. 2020). Att skolan och skolfrågor väcker intresse kan därför ses som logiskt, det handlar om platsen som barn och unga möter varje dag som både ska förbereda dem för samhället och som samtidigt speglar detsamma. Förutsättningarna för våra skolor varierar från skola till skola, stad till stad och kommun till kommun men sammantaget har skolan blivit allt mer uppdelad utifrån elevers bakgrund och socioekonomiska situation (Gustavsson & Yang-Hanssen 2016; Holmlund et al. 2020; Åstrand et al. 2020.). Skolsegregationen riskerar att negativt påverka skolans roll som en plats där elever kan mötas oberoende av bakgrund, etnicitet eller individuella förutsättningar. Den begränsar möjligheterna för elever med olika bakgrund att skapa gemensamma erfarenheter och förståelse för varandra och skolans sammanhållande roll minskar (Åstrand et al 2020).

1.2 Bakgrund

Under våren 2023 kunde man läsa i den lokala tidningen att det är ont om plats på högstadieskolorna i centrala Karlstad och att Karlstads kommun är i akut behov av en ny högstadieskola. Behovet av att skapa fler skolplatser blir påtagligt då befolkningen inom kommunen växer med mer än en procent per år (Karlstads kommun 2022). De centrala högstadieskolorna Rud och Norrstrand kan inte ta emot fler elever än vad de i dagsläget gör. I nuläget lägger kommunen resurser på att bygga ut Mariebergsskolan med 120 platser. Från kommunens håll beskrivs det att en fortsatt brist av högstadieskola inom kommunen skulle på sikt kunna leda till större klasser vilket får negativa konsekvenser såsom trängsel, dålig arbetsmiljö samt en risk att tappa i undervisningskvaliteten (Björklund 2023). Skolokaliseringsfrågan är komplex och innefattar sociala dimensioner. En aspekt som är viktig att ta hänsyn till vid lokalisering av en skola är elevsammansättningen som del i sammanhanget skolsegregation (Åstrand et al. 2020).

Att få till en jämnare och mer blandad elevsammansättning är eftersträvansvärt då forskning inom skolsegregation visar att skolor har blivit allt mer uppdelade utifrån elevers bakgrund (Gustavsson & Yang-Hansen 2016). Segregation är ett socialt och rumsligt fenomen. Socialt uttrycks segregation genom skillnader på basis av klass, kön, etnicitet, ålder med mera. Rumsligt uttrycks segregation i fördelning av det urbana rummet på basis av bland annat klass, kön och etnicitet. Forskningslitteraturen Holmlund et al. (2020) visar att skolans elevsammansättning har fått en större betydelse för elevers resultat. Skolan bör vara en plats där elever med olika bakgrund och förutsättningar möts och där integration sker. Istället har skolan blivit alltmer uppdelad efter elevers bakgrund (Gustavsson & Yang-Hansen 2016; Holmlund et al. 2020) vilket får konsekvenser som påverkar den demokratiska rätten barn och unga har till en likvärdig och kvalitativ utbildning. Faktorer som det fria skolvalet samt privata aktörer inom skolväsendet påverkar

kommunens möjligheter att styra elevsammansättningen. Skolsegregation hotar inte bara likvärdigheten inom skolan utan försvårar även skolornas kompensatoriska uppdrag till följd av att skillnader i undervisningskvalitet mellan skolor ökar och förutsättningar för sociala möten och samverkan mellan olika etniska och sociala grupper minskar (Holmlund et al. 2020).

Karlstad, en växande stad med ökat antal elever i elevkullarna kan ha förutsättningar att påverka elevströmmarna genom omorganisationer av skolenheter, ombyggnation eller anläggning av ny skola. Innan det kommunala maktskiftet hösten 2022 då Karlstads kommun gick från ett borgerligt- till ett rödgrönt styre, lades förslag fram på ett antal tänkbara platser för lokalisering av den planerade nya högstadieskolan (Björklund 2023). Bland de platser som föreslagits finns Tingvalla IP som är centralt beläget intill E18, norr om Karolinen. Centrala Älvkullen, som även är intressant för etableringen av nya bostäder, Norra Fältet vilket är beläget vid I2 längs E18 samt Jakobsberg och Zakrisdal som båda är belägna i stadens ytterområden. I det tidigare förslaget ville politiken säkerställa en ny högstadieskola i centrala Karlstad, (se bilaga 4). Detta är inte längre självklart, kommunens nya styre beskriver att i frågan gällande skolans placering integreras även sociala aspekter som elevsammansättning. Skolans läge och attraktivitet kommer ha betydelse för de kommande elevströmmarna och att likvärdig utbildning oavsett geografisk hemvist och sociala ekonomiska förhållanden är något som bör tas hänsyn till i en förberedande analys.

Nytt uppdrag om lokalisering av ny högstadieskola planeras att tas upp i Kommunstyrelsen (KS) den 18 april 2023 för att sedan vara oss tillhanda. Uppdraget utgick dock från dagordningen den 18 april för att justeras och sedan skickas till Tillväxtutskottet/Kommunstyrelsen i juni, enligt information från Karlstads kommun, (se bilaga 4 - 6 för samtliga kommunala dokument).

1.3 Problemformulering

Vid byggnation av svenska skolor tenderar frågor som rör upptagningsområde och bästa lokalisering ligga överst på agendan. Skolsegregation förekommer i Sverige och huvudansvaret för att motverka detta ligger hos kommunerna (Trumberg et al. 2022). Både svensk och internationell forskning rörande skolan belyser att vissa utbildningspolitiska reformer och skolsegregation påverkar eller kan påverka likvärdigheten inom skolan (Holmlund et al. 2014; Fjellman et al. 2018). Inom Karlstads kommun är frågan om ny högstadieskola hög-aktuell och kommunen vill utreda hur de genom lokalisering kan påverka elevsammansättningen på skolnivå för att förebygga skolsegregation. Elevsammansättningen påverkas av den valmöjlighet som det fria skolvalet medfört och väcker vidare frågor som berör olika gruppers lika möjlighet till att göra dessa skolval.

Skolreformer har öppnat upp för valmöjlighet inom skolan och som förälder har man möjlighet att låta sitt barn studera hos antingen kommunal eller privat skolaktör. Den skola som är belägen närmast barnets bostad är inte längre det självklara alternativet, istället kan föräldrar i princip välja vilken skola som helst inom kommunen (även utanför kommunen). Skolor där eleverna presterar bra och får högre betyg blir automatiskt mer populära (Trumberg 2011). Det fria valet kan värderas på olika sätt och i denna studie blir det en geografisk och politisk fråga. Politiskt sett handlar det bland annat om statens roll i ett välfärds-samhälle och den platspolitik som staten för, vilket kommer till uttryck i synen på vilka områden som i olika situationer ska värderas högst (ekonomisk tillväxt, miljö, sociala strukturer, etc.) (Thelin 2019). Människan är bunden till sin rumsliga kontext och detta kommer att påverka de val hon gör (Thelin 2019).

Det finns strukturella hinder som kan påverka valfriheten och fördelningen av elever mellan skolor. Dessa kan utgöras i form av utbud av skolor, skolkvalitet, boendeform och ekonomi (Skawonius 2005). Strukturella villkor påverkar barn och ungas möjlighet till en likvärdig utbildning och kan komma att bli allt mer påtaglig inom snar framtid i en stad som Karlstad, där en befolkningsökning på cirka 10 procent beräknas inom de närmaste 10 åren (Karlstads kommun 2022). Vilka möjligheter och begränsningar som råder för kommunen i arbetet med dessa frågor blir på sikt avgörande för barn och ungas möjlighet till likvärdighet i skolan samt likvärdig möjlighet till en kvalitativ utbildning. Risken är större att elever med mindre privilegierad bakgrund drabbas hårdast av skolsegregationens negativa konsekvenser som innebär en försämrad förmåga för skolväsendet att kompensera för elevers skilda förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (Åstrand et al. 2022). Skolan fyller en viktig roll för integration och social sammanhållning.

Vid byggnation av svenska skolor är upptagningsområde och bästa lokalisering viktiga frågor. I och med skolsegregationen är det också nödvändigt att betrakta skolornas lokalisering ur ett integrationsperspektiv. Både svensk och internationell forskning rörande skolan belyser att vissa utbildningspolitiska reformer och skolsegregation påverkar eller kan påverka likvärdigheten (Holmlund et al. 2014; Fjellman et al. 2018). Karlstads kommun behöver en ny högstadieskola och vill undersöka en lämplig placering med hänsyn till upptagningskapacitet och elevsammansättning. Kommunen vill påverka elevströmmarna för att skapa en mer blandad elevsammansättning på skolnivå. Elever tenderar att söka sig till attraktiva skolor där andra elever med liknande bakgrundsvariabler studerar. Detta mönster bidrar till en ökad skolsegregation. Skolsegregation påverkar den svenska utbildningskvaliteten negativt vilket påverkar olika socioekonomiska grupper olika. När en ny högstadieskola ska byggas inom kommunen vill kommunen påverka elevsammansättningen för en ökad blandning av elever, men är det möjligt när det råder fritt skolval?

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att studera hur skolsegregation kan förebyggas och ta reda på hur platsen blir betydande för elevsammansättningen på skolnivå. Vilka egenskaper behöver den utvalda platsen inneha för att en ny skola inom kommunen ska kunna påverka elevströmmarna positivt och bli en investering av önskad effekt? En investering som i framtiden ska möjliggöra kvalitativ och likvärdig utbildning till alla oavsett deras förutsättningar. Fallet som studeras är Karlstad, där frågan om högstadieskola är högaktuell. Genom att studera vilka möjligheter och begränsningar kommunen har att styra elevströmmar och elevsammansättning på skolnivå vill vi ta reda på om skolsegregation kan förebyggas.

- Vilka möjligheter och begränsningar har kommunen att styra elevströmmar och elevsammansättningen på skolnivå för att förebygga skolsegregation?
- Hur kan en kommun förebygga skolsegregation genom lokalisering av högstadieskolor?

1.5 Avgränsningar

Målet i detta arbete är *inte* att undersöka insatser som syftar till att minska effekterna av befintlig segregation utan hur skolsegregation kan förebyggas.

Användning av befolkningsstatistik och befolkningsprognoser kommer inte att förekomma i denna studie. Befolkningsstatistik är relevant vid arbeten rörande lokalisering, men studien har inte som syfte att statistiskt redogöra för var och hur människor bor i relation till stadens skolor. Att använda sig av både befolkningsstatistik, befolkningsprognoser som komplement till kvalitativa intervjuer skulle kunna tillföra en större bredd och ett större djup till studien, men tidsramen tillåter inte det. Studien undersöker de betydelser som sträcker sig bortom statistiken då siffror inte kan beskriva hur människor upplever platsen vilket är högst relevant i en tid med fritt skolval där skolor konkurrerar på en marknad och där skolans image fått en större betydelse än innan.

1.6 Definitioner

Elevsammansättning - Den sociala blandningen av elever med olika bakgrunder på en skola. Begreppet relaterar till skolsegregation, då segregerade skolor tenderar att ha en mer homogen elevsammansättning (Åstrand et al 2020).

Ledande inom skolan - Ledande inom skolan används istället för begreppet huvudman/män. Detta för att språket ska bli mer inkluderande. Kommunen är ledande (huvudman) för kommunala skolor, medan skolans styrelse är ledande (huvudman) för privata skolor. Dessa har ansvar för att eleverna når målen, bestämmer hur skolan skall arbeta samt säkerställer att de resurser som krävs finns (Åstrand et al 2020).

1.7 Disposition

Kapitel 1 introducerar ämnet, definierar problemet och beskriver bakgrund, syfte, centrala begrepp och frågeställningar.

Kapitel 2 presenterar studiens teoretiska utgångspunkt, redogör för de centrala begreppen skolsegregation och elevsammansättning samt tidigare forskning av relevans för studien.

I kapitel 3, metodkapitlet, presenteras den vetenskapliga ansatsen för arbetet samt författarnas ståndpunkter. Vidare behandlas uppsatsens övergripande metod vilken är en fallstudie av explorativ karaktär. Tillvägagångssätt för insamling av empiri är tematisk innehållsanalys av dokument samt kvalitativa intervjuer. Kapitlet behandlar sedan reflektioner över val av metod samt etiska ställningstaganden.

I kapitel 4 presenteras resultaten av den insamlade empirin som sedan analyseras och diskuteras med stöd i teori och tidigare forskning i kapitel 5. Uppsatsens avslutande del, kapitel 6, presenterar slutsatser utifrån empirin och analys samt förslag vidare forskning

2 Teori och tidigare forskning

I detta kapitel kommer studiens teori och tidigare forskning att redogöras för. Nyliberalismen utgör den teoretiska utgångspunkten för uppsatsen då denna haft stor betydelse för den svenska skolan vilket kommer att förklaras vidare i kapitlet. Det fria skolvalet är ett resultat av nyliberalistiska politiska reformer som ägde rum på 1990-talet och som blivit en bestående del av det svenska utbildningssystemet. Till detta hör även friskolor och möjligheten för privata aktörer att bedriva skolverksamhet. Det fria skolvalet och friskolorna har visat sig bidra till en ökad skolsegregation i Sverige. Genom att redogöra för nyliberalismen, vad den innebär och vad dess betydelse är för den svenska skolan samt i en internationell kontext, kan kommunens möjligheter och begränsningar sättas i relation till de villkor som det nyliberala och marknadsanpassade skolsystemet innebär. Centrala begrepp som elevsammansättning och skolsegregation kommer också att redogöras för då dessa ingår i uppsatsens syfte och frågeställningar. Att ha en förståelse för deras innebörd och hur de tar sig uttryck är nödvändigt för att vidare kunna tolka och förstå kommunens möjligheter och begränsningar att påverka elevsammansättning och förebygga skolsegregation, samt när det gäller planering för och lokalisering av en högstadieskola och dess betydelse för arbetet mot skolsegregation. Tidigare forskning rörande valfrihet, insatser för att motverka skolsegregation samt skolans profil och status kommer därefter att presenteras följt av en avslutande reflektion.

2.1 Friskolereformen och nyliberalismen

Den grundläggande ideologiska tanken för nyliberalismen är enligt Brenner & Theodore (2002) öppna, konkurrensbetonade och oreglerade marknader som existerar utan statlig intervention. Detta ses som optimalt för att nå ekonomisk tillväxt. Nyliberalismen blev allt mer framträdande under det sena 1970-talet och det tidiga 1980-talet. Anledningen till detta var den rådande lågkonjunkturen där traditionell industri inriktad på massproduktion upplevde minskad lönsamhet. Nyliberalismen blev det politiska svaret på detta, kännetecknat av bland annat frigöring av marknader och privatisering inom den offentliga sektorn (Brenner & Theodore 2002).

Enligt Harvey (2005) kännetecknas nyliberalism av idéer kring att mänskligt välmående uppnås genom att individuell frihet och kompetens frigörs inom institutionella ramverk präglade av frihandel, marknad och privatisering. Statens huvudsakliga ansvar är då att upprätthålla ramverken istället för att omfördela resurser vilket innebär att staten ska möjliggöra för privata aktörer att vara verksamma och konkurrera inom välfärdssektorn och samtidigt kunna ingå i privatoffentliga samarbeten.

Sett till skolväsendet och det fria skolvalet blir marknaden central där konkurrensen och ett fritt val är tänkta att bidra till en högre kvalitet genom att konkurrensen driver aktörer att förbättra sin skolverksamhet (Harvey 2005; Dahlstedt & Fejes 2019). De reformer som genomfördes under 1990-talet och som än idag är en del av det svenska skolsystemet, bygger på tankar kring den fria marknadens roll i välfärden (Dahlstedt & Fejes 2019). Det är därför relevant att först redogöra kortfattat för dessa reformer.

Friskolereformen 1992 gav fristående skolor rätt till bidrag och samma möjligheter som kommunala skolor. Detta innebar samtidigt att elever och anställda fick möjligheten att själva välja skola samtidigt som privata aktörer gavs rätten att bedriva skolverksamhet i konkurrens med de kommunala skolorna. Skolplikten genomfördes tidigare i de kommunala grundskolorna där kommunerna hade möjligheten att placera och omplacera elever (Östh et al. 2012). Skolval till friskolor bygger på ett voucher-system där kommunerna tilldelar vouchers till föräldrar av barn i skolålder, vilket ger möjligheten till att välja en friskola. Det är alltså inte eleven själv eller dennes familj som betalar för skolgången och friskolor får inte ta ut extra avgifter (Brandén & Bygren 2018). Friskolorna ska vara öppna för alla elever, samtidigt som de kan påverka vilka elever som tas in genom att ha speciella inriktningar eller genom att lokalisera sig på platser där vissa etniska eller socioekonomiska bakgrunder utgör majoritet (Brandén & Bygren 2018).

Nyliberalismen och införandet av marknadsreformer i det svenska skolsystemet kan ses som en del av en bredare trend av nyliberala reformer gällande skolan som skedde globalt (Dahlstedt & Fejes 2019). Regeringen Bildt motiverade reformen med att konkurrensen mellan de olika aktörerna skulle bidra till en höjd kvalitet på utbildningen (Parding 2011; Holmlund et.al. 2014). År 1994 utökades valfriheten ytterligare då elever fick möjlighet att välja en annan kommunal skola än den som låg närmast hemmet. Tidigare system hade utgått från närhetsprincipen där elever i första hand gick på den skola som låg närmast bostaden (Holmlund et.al 2014). Dessa reformer har huvudsakligen bestått och är i dag en del av skolsystemets utformning. Både kommunala och fristående skolor är skattefinansierade, där antalet elever avgör hur mycket finansiellt stöd som ges genom så kallad "skolpeng" (Parding 2011). Skolpengen är namnet på det bidrag som friskolor och kommunala skolor får till att bedriva sin skolverksamhet. Skolorna tilldelas en bestämd summa per elev och skolpengen får därför betydelse för skolors ekonomiska förutsättningar kopplat till elevers val av skola (Trumberg 2011).

2.2 Nyliberalismen och skolans plats i staden

En grundläggande idé bakom friskolereformen och det fria skolvalet är att valet av skola baseras på elevernas personliga preferenser och förutsättningar, samt kvaliteten på utbildningen (Thelin 2019). Den nyliberala tanken kring att individuella val och valfrihet ska bidra till förbättrad kvalitet genom konkurrens bygger på tankar kring att individer kan göra rationella val. Att val av skola även görs med socioekonomisk bakgrund som betydande faktor visar därför på att reformerna har fått andra innebörder.

Skolans fysiska plats i staden har betydelse för elevsammansättningen. Skolornas upptagningsområde bestämmer vilken skola eleverna hamnar på om inget aktivt val görs (Brandén & Bygren 2018). Skolans fysiska plats i staden kan även få betydelse genom de värden som tillskrivs platsen och skolans närområde. Kallstenius (2010) forskning visar på hur skolor kan tillskrivas olika värden och egenskaper av olika grupper i samhället. Till exempel lyfter hon hur bortval av skolor som innehar en lägre status eller som ligger på "fel" plats kan vara strategiskt av elever/vårdnadshavare i den bemärkelsen att man genom skolvalet kan stärka sin position i det sociala rummet (Kallstenius 2010).

Fler skolor lokaliseras i centrala lägen vilket enligt Westford (2018) är en konsekvens av det fria skolvalet där lokaliseringen anpassas utifrån tidigare års skolval samt strävan efter förtätning. Skolor i stigmatiserade områden tenderar även att tappa elever till centralt belägna skolor som anses som mer attraktiva (Westford 2018). Att bygga större skolor blir allt vanligare, då de anses kunna bidra till bättre

lokaleffektivitet och lärartillgång samt till ett större och mer varierat utbildningsutbud vilket kan öka deras attraktivitet (Westford 2018). Ofta eftersträvas större skolor i centrala lägen men begränsningar för detta uppstår i form av tillgång till lämplig mark. Begränsade markresurser kan leda till att närhet till hemmet som kriterium åsidosätts vid planering vilket går emot tankar om förtätning och närhet. Westford (2018) finner även att planerare gärna undviker platser där skolans förutsättningar att konkurrera anses vara låga. Exempel på sådana platser är stigmatiserade områden samt områden i utkanten av staden. En förtätad stad kan förväntas bidra till att avstånden mellan platser krymper, men kommunerna verkar anpassa sig i hög utsträckning efter det fria skolvalet. Konsekvensen av detta är att avståndet mellan hem och skola riskerar att öka när det kriteriet bortprioriteras. Westford (2018) lyfter även hur ökningen av skolor centralt riskerar att leda till att skolor i stadens utkanter kan behöva stängas. Olika förutsättningar för familjer att transportera sig med till exempel bil kan också bidra till att placeringen av skolor i centrala lägen får konsekvenser för familjer och elever där bilberoendet riskerar att öka (Westford 2018). Hon lyfter avslutningsvis att skolplaneringen behöver integreras bättre i kommunernas strategiska arbete och planering (Westford 2018).

Skolreformerna har även bidragit till en förändring av kommunernas förutsättningar att strategiskt planera för skolverksamhet då kommunerna inte kan påverka hur eller var friskolor etableras i någon större utsträckning (Varjo et al 2018). Kommunerna ska säkerställa att det finns skolplatser åt alla elever samtidigt som det är oklart hur många elever som väljer friskolor eller ej.

2.3 Nyliberalismen och utbildning i en internationell kontext.

Implementeringen av nyliberalistiska diskurser, policys och praktiker i utbildningsväsendet är inte unikt för Sverige. Nyliberalismen har i olika utsträckning haft en påverkan för länder på både norra och södra halvklotet, inte minst när det gäller utbildning (Davies & Bansel 2007). Blum & Ullman (2012) argumenterar för att allmän utbildning, ur ett nyliberalistiskt perspektiv, ses som en ekonomisk belastning och som en produkt av en ohållbar välfärdsstat. De lyfter att utbildning har förvandlats genom nyliberalismen och marknadsideologin till en produkt som individer kan köpa och sälja (Blum & Ullman 2012).

Fritt skolval, som är en konsekvens av nyliberalismen, leder till individualisering och fokus på vem som har tillgång till högkvalitativ utbildning snarare än vad som är möjligt eller önskvärt för en skola att vara (Freidus & Ewing 2022). Freidus (2022) tar i sin studie om skolkvalitet och elevdemografi i New York upp hur val av skola relaterar till och är sammanlänkat med rasistiska fördomar om skolor och områden. Skolkvalitet och uppfattningen av skolkvalitet, tenderar att baseras på skolornas elev-demografi vilket riskerar att förstärka socioekonomiska ojämlikheter och rasism (Freidus 2022). Freidus (2022) argumenterar för att närhet till vita ses som en kvalitetsindikator för skolor på utbildningsmarknaden vilket är en rasistisk företeelse som upprätthålls genom skolans marknadsanpassning. Samtidigt problematiserar Freidus (2022) begreppet mångfald genom att referera till Evans (2021) studie om hur sökandet efter mångfald vid skolval inte nödvändigtvis kan ses som antirasistiskt. Istället argumenterar Evans (2021) för att vita föräldrar placerar sina barn i skolor med större mångfald för att stärka sin egna status som icke-rasist. Studien visar också på att föräldrarna sökte en viss mängd mångfald där skolor med ett högre antal svarta elever än vad föräldrarna önskade, sågs som ofördelaktiga (Evans 2021). Detta komplicerar det fria skolvalet ytterligare då nyliberalism och fritt skolval i denna kontext bidrar till att upprätthålla rasistiska skillnader.

Nyliberalismen är central för denna studie som fokuserar på skolsituationen i Karlstad och kommunens planering för en ny högstadieskola. Genom att ha nyliberalismen som teoretisk utgångspunkt kan vi studera hur liberaliseringen av skolan ger sig tillkänna i detta fall, särskilt med avseende på elevsammansättning och det fria skolvalet. Studier i en mellanstor stad visar att skolor placerade i ett resurssvagt område med ett upptagningsområde som når olika sociala sammansättningar, väljs bort av elever från de resursstarka delarna av upptagningsområdet. Vilket betyder att resursstarka elever aktivt väljer bort skolor som anses som oattraktiva (Trumberg 2011). Utifrån det kan en skolas lokalisering ha en påverkan på hur dess elevsammansättning kan se ut. Det fria skolvalet spelar en roll för elevsammansättningen genom att det möjliggör för skolval baserat på socioekonomiska faktorer. Genom att koppla nyliberalismen till kommunens skolplanering och skolans plats i staden kan vi undersöka kommunens möjligheter att påverka elevsammansättningen och hur den arbetar med detta i relation till en ny skolas lokalisering. De för studien centrala begreppen elevsammansättning och skolsegregation kommer nu att redogöras för. Därefter presenteras tidigare forskning rörande valfrihet, skolsegregation samt det fria skolvalets påverkan på kommunal skolplanering.

2.4 Elevsammansättning

Elevsammansättning utgör ett centralt begrepp som denna studie bygger sitt syfte och frågeställningar på. En skolas elevsammansättning innebär huruvida elever med olika bakgrunder, språk, kultur och socioekonomisk bakgrund kan mötas inom skolan vilket kan bidra till skolans integrerande funktion (Trumberg 2011). Elevsammansättning relateras i viss utsträckning till bostadssegregation. Socioekonomiska faktorer som bakgrund, etnicitet och ekonomiska resurser påverkar elevsammansättningen genom olika möjligheter till rörlighet inom staden (Andersson et al. 2012). Rörlighet innebär exempelvis möjligheten att flytta och söka sig till det område där skolan man önskar att gå på ligger. Skolans närområde blir därför viktigt för elevsammansättningen då elever som inte gör ett aktivt skolval, främst tilldelas platser i den skola som är närmast hemmet och elevsammansättningen kan därför spegla den lokala sociala och etniska sammansättningen. Skolans geografiska läge, närhet till bostaden, kunskapsresultat och elevsammansättning kan påverka elever/familjers val av skola, och dessa faktorer värderas olika (Burgess & Platt 2021; Thelin 2019). Holmlund et al. (2014) visar på att elevsammansättningen har betydelse för hur elever med goda förutsättningar i form av familjeekonomi och föräldrars utbildningsnivå, tenderar att söka sig bort från lokala kommunala skolor när majoriteten av eleverna har en svag socioekonomisk bakgrund. Sannolikheten att socioekonomiskt starka elever stannar kvar på en kommunal skola ökar när majoriteten av eleverna har liknande förutsättningar. Elever med utländsk bakgrund tenderar istället att söka sig till friskolor när antalet elever på den lokala skolan som har goda förutsättningar är högt, samtidigt som benägenheten att gå i den kommunala skolan är högre när antalet elever med sämre förutsättningar är högt (Holmlund et al. 2014). Elever med svensk bakgrund tenderar att söka sig bort från skolor där andelen elever med utländsk bakgrund är högre (Holmlund et al. 2014). En annan påverkansfaktor är hur friskolor etablerar sig inom vissa områden för att på så sätt locka en viss typ av elevgrupp (Holmlund et al. 2014). Detta problematiserar lokalisering av en skola ytterligare sett till elevsammansättning då en kommun kan ha som intention att placera en skola utan vidare tankar kring specifika elevgrupper, samtidigt som närområdet spelar roll för vilka elever som väljer skolan

2.5 Skolsegregation

Skolsegregation är det andra centrala begreppet som studien bygger sitt syfte och frågeställningar på. Den svenska skolan har under en tid upplevt en ökad social och etnisk segregation (Holmlund et al. 2020; Gustavsson & Yang-Hanssen 2016). Skolsegregation är relevant att inkludera i teorikapitlet då det relaterar till elevsammansättningen. Det fria skolvalet och skolsegregation relaterar också till varandra då tiden innan införandet av det fria skolvalet visade på att skolsegregationen följde bostadssegregationen i och med att skolans upptagningsområde var den primära avgörande faktorn för i vilken skola en elev skulle gå (Holmlund et al., 2014). I och med det fria skolvalet, följer inte skolsegregationen bostadssegregationen på samma sätt som innan men det betyder inte att bostadssegregationen inte är en faktor som påverkar skolsegregationen, den har betydelse (Holmlund et al. 2014). Skolsegregationen verkar ha ökat och en ökad boendesegregation är en bidragande faktor men skillnaderna mellan och sorteringen av elever kan inte enbart förklaras av detta (Holmlund et al 2014). Det verkar dock finnas en otydlighet i hur stor effekt skolvalet har på skolsegregationen. Malmberg et al. (2013) betonar till exempel hur boendesegregation inte är det huvudsakliga som ligger bakom de ökande klyftorna i det svenska skolsystemet. Istället beskriver resultaten från deras studie att elevers sociala och etniska bakgrund påverkar om skolvalet utnyttjas eller inte (Malmberg et al. 2013). Barn från socialt utsatta familjer väljer i större utsträckning skola i närområdet medan barn med högutbildade föräldrar i större utsträckning väljer skolor som ligger längre bort från hemmet (Malmberg et al. 2013). I områden där andelen synliga minoriteter är hög eller där många socialbidragstagare bor väljer ofta dessa att stanna på skolan i närområdet. Detta skiljer sig från bostadsområden med hög andel högutbildade, där en färre andel elever väljer skolor längre bort. Majoriteten av eleverna tenderar istället att stanna kvar i området (Malmberg et al. 2013). Resultatet av studien visar att ”skolvalet är något som används av privilegierade grupper för att undvika kontakt med mindre privilegierade grupper” (Malmberg et al. 2013). Samtidigt betonar Böhlmark et al. (2015) att ökad skolsegregation främst beror på en ökad bostadssegregation men att det fria skolvalet är en bidragande faktor och att den etniska skolsegregationen har ökat. Detta kan bero på att elever med utländsk bakgrund inte fördelats jämnt mellan kommuner och bostadsområden. Varjo et al. (2018) finner att den etniska och sociala strukturen på en skola utgör faktorer som elever och föräldrar baserar skolvalet på. Dessa faktorer reflekterar ofta det område som omger skolan (Varjo et al. 2018). Det framgår även att skolvalet främst utnyttjas av föräldrar med högre socioekonomisk status och att de söker sig bort från den kommunala skolan (Böhlmark et al. 2015). Sedan decentraliseringen av skolan vilar ansvaret att motverka skolsegregationen på kommunerna (Trumberg et al. 2022). Insatser mot skolsegregation kan dock variera beroende från kommun till kommun då på grund av olikheter i resurser att tillgå samt organisationsstruktur (Trumberg et al. 2022).

Begreppen elevsammansättning och skolsegregation är i sig inte ett resultat av nyliberalismen men reformerna för skolan har haft en påverkan på hur elevsammansättningen och skolsegregationen tar sig till uttryck samt de möjligheter som finns på kommunal nivå att påverka skolornas elevsammansättning och skolsegregationen. Vidare kommer tidigare forskning gällande valfrihet, insatser mot skolsegregation samt skolans profil och status, att redogöras för.

2.6 Valfrihetens geografier

I inledningen av detta kapitel beskrivs de nyliberala skolreformer som sedan 1990-talet format det svenska utbildningssystemet till vad det är idag. Vissa påstår att staten drar sig tillbaka (Abrahamsson 2016), medan andra menar att det är statens roll som har förändrats (Peck & Tickell 2002). Ändrade styrandeformer och ökat antal privatiseringar är konkreta förändringar som sker. Att staten inte är med och styr lika mycket medför att mer ansvar läggs på individen själv. Skolreformer öppnar upp för privatiseringar inom skolan samt det fria skolvalet där det sågs positivt att föräldrar fick möjlighet att påverka vilken skola barnen ska studera på. Samtidigt går det att uttyda hur det fria skolvalet blivit till en bidragande faktor gällande skillnader skolor emellan i och med att den geografiska anknytningen mellan elev och skola inte längre spelar in i samma utsträckning som innan. Istället har plats lämnats åt attraktivitet och rykte där stigmatisering kan bidra till att skolor väljs bort och att segregationen ökar (Trumberg 2011; Archer 2010).

Konsekvenserna av valfriheten som skapas genom det fria skolvalet och privata aktörer (friskolor) inom skolsektorn varierar beroende på vilket perspektiv som frågan behandlas ur. Alla föräldrar och elever har möjlighet att välja skola, men valfriheten är inte lika för alla. Forskning om valfrihet betonar att alla mänskliga val sker på skilda geografiska platser, där exempelvis demografiska förhållanden, politiska beslut och geografisk struktur utgör en kontext som omger individer (Thelin 2019). Utbudet av skolor, skolkvalitet, boendeform och ekonomi kan utgöra strukturella hinder som påverkar valfriheten samt fördelningen av elever (Skawonius 2005). Människan är bunden till denna rumsliga kontext och detta kommer att påverka de val hon gör (Thelin 2019).

Mer makt läggs på lokalsamhället utan att hänsyn tas till den rumsliga kontext som omger olika individer. Hur påverkar det resursstarka respektive resurssvaga grupper på olika sätt? Påverkande geografiska faktorer som platsen där individen bor, avstånd, pendlingsstillgänglighet/ pendlingsmöjlighet och verksamhetens absoluta lokalisering tillkännager sig (Thelin 2019). Vissa av dessa faktorer är absoluta och oföränderliga medan andra påverkas av politiska beslut. Politiken kan påverka faktorer genom resursfördelning, underlättande åtgärder vid etablering av vissa verksamheter eller nya aktörer inom verksamheter (Thelin 2019). Demografiska och socioekonomiska förhållanden är alltså faktorer som påverkar den rumsliga kontexten. Vad som bibehåller och kan vara befästade i den rumsliga kontexten är stark tradition och historisk förankring och man har genom tiderna sett svårigheter med att genom politiska initiativ påverka de strukturer i samhället som kan uppfattas som oföränderliga (Thelin 2019).

Människans valfrihet påverkas av den rumsliga kontext hon omges av, samtidigt som andra människors val också kommer att påverkas. I ett samhälle som bygger på aktiva val måste man välja ”rätt” för att lyckas. Vissa situationer kan framtvunga val som annars inte skulle ha gjorts. Byter majoriteten av eleverna skola på grund av ”lyckobetyg”, väljer troligen även de resterande inom vänskapskretsen att byta skola (Wikström & Wikström 2004; Schelling 1978). Det leder oss vidare in på frågan om hur fria vi egentligen är. Grundantagandet är att människan är fri att välja som hon vill, men då i en kontext där den omgivande rumsliga kontexten inte tas hänsyn till. Man måste här ta i beaktande huruvida rumsliga kontextbundna variationer påverkar individens möjlighet och vilja att använda valfriheten för att göra val som gynnar både dem själva och samhället (Thelin 2019). Detta är baksidan med konkurrens- och marknadsreglerande skolsektor som även öppnat upp för fritt skolval. Förändringarna skulle gynna det svenska utbildningsväsendet på så vis att dess kvalitet skulle öka, men de visar istället ge ytterligare fördelar till redan privilegierade samhällsgrupper.

2.7 Insatser mot skolegregation

I Sverige förekommer boendesegregation samt det faktum att vissa skolor aktivt väljs bort vilket vidare resulterar i en ökad skolegregation (Böhlmark et al. 2015; Malmberg et al. 2013). Skolan, som tidigare var en plats för social integration där elever med olika bakgrund och förutsättningar kunde mötas, blir alltmer uppdelad mellan olika grupper i samhället, främst utifrån socioekonomiska och etniska grunder (Trumberg et al 2022). Riskerna med detta är att ogynnsamma förhållanden i samhället ökar såsom fördomar och avståndstagande vilket leder till polarisering i samhället (Bunar 2005). Genom en blandad elevsammansättning skapas förutsättningar för eleverna att lära sig se och dra nytta av varandras olikheter på ett konstruktivt sätt. Det bidrar till att ge dem en bättre förståelse av samhället vilket är positivt för alla elever, oavsett socioekonomisk och etnisk bakgrund. (Burgess & Platt 2021; Rao 2019).

För att bekämpa den ökande skolegregationen är det vanligt att ledande inom skolan lägger resurser på insatser som syftar till att minska dess effekter (Trumberg et al 2022). Detta kan vara nödvändigt men det kan också leda till en missuppfattning gällande orsaken till skolegregation då den inte enbart uppstår när en majoritet av eleverna har migrationsbakgrund eller är socioekonomiskt mindre privilegierade, som ofta antas. Att se på segregation ur ett relationellt perspektiv där ”utanförskapet” i relation till ”innanförskapet”, blir användbart i denna studie (Åstrand et al. 2020). Det relationella perspektivet är viktigt då en alltför ensidig syn på skolegregation kan leda till svårigheter att se var orsakerna till problemen finns och leda till ytterligare stigmatisering. Homogena elevsammansättningar kan utgöras av både resursstarka och resurssvaga elever (Malmberg et al. 2013; Trumberg 2011). Trumberg et al. (2022) beskriver olika exempel på arbete som syftar till att motverka skolegregationen. Förstärkningsinsatser där stöd i form av ekonomiska resurser eller personal ges till skolor med sämre förutsättningar är ett av dem. Tanken är här att man genom höjd utbildningskvalité och förbättrade resultat ska kunna locka elever till dessa skolor för att på så sätt nå en mer blandad elevsammansättning (Trumberg et al. 2022). Ett annat exempel är samarbete mellan skola, förvaltningar och föreningar samt mellan kommunala förvaltningar. Genom att betona och lyfta relationen mellan kommunen och lokalsamhället där skolan ingår får man ett helhetsperspektiv på skolans förutsättningar och utmaningar. Samarbete och nätverk samt ett brett, långsiktigt arbete kan ses som nödvändigt för att minska skolegregation (Trumberg et al. 2022; Åstrand et al. 2020)

Ytterligare exempel på insatser är att bygga nya skolor i centrala lägen eller mellan socioekonomiskt skilda områden för att öka förutsättningarna för en jämnare och mer blandad elevsammansättning (Trumberg et al 2022). Samtidigt kan detta få konsekvenser genom att om ett ökat antal elever väljer eller placeras i skolor i centrala lägen, riskerar det att skapa negativa konsekvenser för skolor i periferin i form av minskade resurser samt elevers tillgång till utbildning i sitt närområde om skolorna läggs ned (Fjellman et al. 2018). Sammanslagningar av skolor är också ett sätt för kommunerna att påverka elevsammansättningen, dock är det inte lika vanligt som tidigare nämnda insatser och det är oftast främst ekonomiskt motiverat där en mer blandad elevsammansättning kan bli en konsekvens av skolans ökade kapacitet (Trumberg et al. 2022) Sammanslagningar kan samtidigt inkluderas i att bygga en ny skola där upptagningsområdet täcker flera olika bostadstyper (Trumberg et al. 2022).

Trumberg et al. (2022) lyfter samtidigt hur dessa exempel på insatser främst är organisatoriska och att mer fokus bör ske på insatser på skolnivå där pedagogiska och sociala processer utgör viktiga delar i arbetet för att motverka skolegregation. Insatser på pedagogisk nivå i form av exempelvis språkstöd och insatser som främjar arbete med socialt och etnisk blandade elevgrupper är viktigt för att skapa inkluderande

läromiljöer (Trumberg et al. 2022). Arneback et al. (2021) diskuterar även hur segregation inte enbart rör skolan utan att man på både kommunal och statlig nivå behöver se till de utmaningar i samhället som rör socioekonomisk utsatthet och boendesegregation och ta ett helhetsgrepp kring detta då skolan förvisso kan kompensera för ojämlikhet i samhället men inte på egen hand.

2.8 Skolans profil och status

Vilket rykte och vilken status en skola får är ofta socialt konstruerat utifrån materiella förutsättningar och lokala föreställningar (Archer 2010). Ett negativt rykte riskerar att bidra till ökad segregation samt elevers relation till sin skola och sin utbildning (Archer 2010).

Ett negativt rykte behöver inte spegla en skolas faktiska förhållanden samtidigt som arbete med att förändra skolors negativa rykte genom att stärka deras profil och status för att minska stigmatiseringen, tar tid (Ambrose 2016; Trumberg 2011). Vårdnadshavare vill veta att de lämnar sina barn på en trygg plats/skola och stigmatiseringen och skolans rykte kan bidra till att den väljs bort trots att den håller en god kvalitet (Trumberg 2011). Att arbeta med faktorer som påverkar tryggheten och studieron på skolan är avgörande och utgör viktiga delar i arbetet med en jämnare och mer blandad elevsammansättning. Samtidigt lyfter Trumberg (2011) att insatser gällande skolans närområde också är en nödvändighet då enbart profilering inte är tillräckligt. Åtgärder som berör skolans närområde är också viktiga då närområdet och hur det uppfattas, spelar roll för huruvida skolan blir vald eller bortvald. Initiativ för insatser som rör närområdet måste samtidigt komma från politiskt håll (Trumberg 2011). Skolors profil och rykte spelar alltså in i skolvalet, men profilering kan också användas för att påverka elevsammansättningen genom att locka till sig elever med en viss bakgrund eller förutsättningar. Det kan exempelvis handla om skolor som satsar på olika profiler såsom musik, idrott, språk och kultur (Skawonius 2005). Detta kräver att skolan i fråga inte har kö, i det fallet gäller närhetsprincipen och att elever utanför upptagningsområdet inte har möjlighet att få en plats på denna skolan (Skawonius 2005).

2.9 Avslutande reflektion

Huruvida det är boendesegregationen, det fria skolvalet eller stigmatiseringen som är den största anledningen till klyftorna inom och mellan skolor går inte att säga exakt, men forskningen visar att samtliga faktorer har betydelse. Skolans profil och status verkar ha betydelse för skolsegregationen då den utgör en del av den kontext som valet sker inom och vikten av att skapa en attraktiv och konkurrenskraftig skola verkar ha fått genomslag inom den kommunala planeringen av skolor. Insatser för att motverka segregationen ser olika ut och det verkar inte finnas någon entydig väg att gå då förutsättningarna varierar mellan kommuner. Insatser i form av om- och nybyggnation verkar samtidigt vara ett sätt att påverka elevströmmar och därigenom elevsammansättningen. Platsen kan ha betydelse för skolans status samtidigt som dess betydelse för elevsammansättningen kan variera i och med det fria skolvalet och lokala förutsättningar. Val av plats kan även ha betydelse för omkringliggande skolors verksamhet då eventuella elevtapp kan skapa negativa ekonomiska konsekvenser för dessa. Det är tydligt att de nyliberala skolreformerna är av stor betydelse för de förutsättningar som kommuner har att arbeta mot frågor om skolan och skolsegregation.

Hur kommunen arbetar med och resonerar kring byggnationen av en ny högstadieskola och deras möjligheter att påverka elevsammansättning samt motverka skolegregation, blir därför relevant att ställa i relation till de nyliberala skolreformerna samt den tidigare forskningen.

3. Metod

Det är uppsatsens syfte och frågeställning som ligger till grund för den vetenskapliga ansatsen. Epistemologiska grundantagandet speglar frågor om vad som är eller vad som ska betraktas som kunskap (Bryman 2016). Forskarnas ståndpunkt angående huruvida den sociala verkligheten kan eller bör studeras blir avgörande för de slutsatser och resultat som senare kan dras av den insamlade empirin (Bryman 2016). Författarna till denna uppsats inspireras av socialkonstruktivistisk ontologi. Samhället kan inte vara absolut utan beror på vad man ser och hur man ser på det. Som synes finns det inte någon sann kunskap, studier om samhället ämnar förstå och tolka snarare än att hitta svar. Det som kallas verkligheten är inte något på förhand givet utan socialt konstruerat, medierat genom språket, representerat och föränderligt (Bryman 2016). Framställningarna görs på olika sätt genom vetenskapliga perspektiv och beror på vem som gör dem. Övergripande metod är en fallstudie av kvalitativ explorativ karaktär. Metoden är icke-komparativ och syftar till att studera en specifik företeelse som gäller för en viss del av samhället, vilket i detta fall gäller lokalisering av en ny högstadieskola inom Karlstads kommun (Bryman 2016). Studien har ett abduktivt förhållningssätt där resultatet kommer att grundas på den data som samlats in genom tematisk dokumentanalys som sedan kompletteras genom kvalitativa intervjuer. Analys av det empiriska materialet sker med stöd i teori och tidigare forskning. Empiri har samlats in genom en kombination av två olika kvalitativa metoder, intervjuer samt dokumentanalys.

3.1 Dokumentanalys

Innehållsanalys på kommunala dokument har genomförts i syfte att skapa en förberedande bild över hur uppdraget kring den nya högstadieskolan i Karlstad sett ut under olika tidpunkter. Dokumentanalysen bidrar med kunskap som är relevant för att förbereda och genomföra intervjuer som blir relevanta för att kunna svara på uppsatsens frågeställningar. Innehållsanalysens fokus är kunskapsnycklarna: *processer, förutsättningar, utlösande faktorer och strukturer*.

3.1.1 Urval

Innehållsanalys av dokument är en flexibel analysmetod som kan användas i många olika företeelser. För att stärka innehållsanalysens trovärdighet är det viktigt att säkerställa dokumentets trovärdighet och relevans. Brister med innehållsanalysen är att den aldrig kan bli bättre än de dokument som analyseras, därför är det av största betydelse att säkerställa dokumentets kvalitet innan analys sker (Bryman 2016). Detta gör man genom att säkerställa *autenticiteten* - är dokumentet vad det utger sig att vara, *trovärdighet* - har dokumentet förfalskats eller förvrängt, *representativitet* - är de utvalda dokumenten representativa för alla dokument som rör studieområdet, (Bryman 2016).

Innehållsanalysen har genomförts på tre olika offentliga kommunala dokument. Vi bedömer utifrån de ovan nämnda kriterierna *autenticitet, trovärdighet* och *representativitet* att dokumentens trovärdighet är av god kvalitet för dess användningsområde. De utvalda dokumenten har bifogats till oss genom respondent på kommunens förvaltning som arbetar i anknytning till högstadieskolan. Vi har själva sökt efter

kompletterande eller mer relevanta dokument på kommunens hemsida, men har slutligen inte valt att lägga till ytterligare dokument till innehållsanalysen, då vi bedömer att de bifogade dokumenten fyller sitt syfte, är trovärdiga och generaliserbara gällande undersökningsområdet. Dokumenten blir relevanta för innehållsanalysen eftersom de formulerar vilka ställningstaganden och beslut som har tagits i det tidiga planeringskedet inför byggnation av den nya högstadieskolan. Följande dokument har analyserats: Politiskt initiativ - För- och grundskolor i Karlstads kommun, (se bilaga 4). Teknik- och fastighetsförvaltningen, Tjänsteskrivelse, (se bilaga 5), Utveckla Norra fältet och Sannaområdet och undersöka möjlig plats för skola (7–9), (se bilaga 6).

3.1.2 Genomförande och bearbetning av empiri

Eftersom innehållsanalysen är en metod som öppnar upp för flexibelt tillvägagångssätt, blir det desto viktigare att kodning sker på ett konsekvent sätt (Bryman 2011). För att uppsatsens läsare ska få möjlighet att skapa sig en uppfattning om innehållsanalysens trovärdighet behöver instruktioner för kodningen framgå på ett tydligt sätt (Bryman 2016). Den analysmetod som använts är tematisk innehållsanalys där vi fokuserar på att finna kunskapsnycklar gällande *processer, förutsättningar, utlösande faktorer och strukturer*. Informationen har kategoriserats och tematiseras för att vidare hitta betydelser och samband (Bryman 2016). Texterna har alltså kodats i teman för att möjliggöra en kategorisering av intressanta företeelser. De intressanta företeelserna har i studiens nästa steg undersökts närmare och mer djupgående i de kvalitativa intervjuerna. Därför ligger de intressanta företeelserna från den tematiska innehållsanalysen till grund för utformningen av intervjuguiderna. Avslutningsvis kan innehållsanalysen på dokument summeras som ett sätt att skapa en översiktlig förståelse om de förberedande processerna kring den nya högstadieskolan i Karlstad som sedan fördjupas genom kvalitativa intervjuer med berörda respondenter.

3.2 Intervjuer

3.2.1 Urval och intervjupersoner

Urval till denna uppsats är selektivt vilket varit nödvändigt för att inom den angivna tidsramen möjliggöra insamling av empiri med tillräckligt djup och bredd för att senare möjliggöra svar på uppsatsens syfte och frågeställningar. Vår urvalsram riktar in sig på specifika individer inom en grupp som lämpar sig för ämnesområdet (David & Sutton 2016). Gruppen är anställda i Karlstads kommun med varierande befattningar och arbetsuppgifter, men med relevant koppling till högstadiefrågan. Att inriktning sker på grupp gör att resultatet i fallstudien inte utan vidare går att generalisera då platsspecifika variationer kan förekomma vid andra liknande fall (David & Sutton 2016).

Uppsatsens syfte och frågeställningar berör lokalisering av skolan samt den sociala aspekten elevsammansättning som är av betydelse för skolegregation. För att få en fullständig bild av lokaliseringsfrågan har tjänstepersoner på berörda förvaltningar som arbetar i anknytning till- eller med frågor som rör lokaliseringsutredning gällande högstadieskola valts ut. För att skapa ytterligare relevans i den insamlade empirin har även personer som arbetar inom kommunens skolor valts ut, då de har insyn i och arbetar i direkt anknytning till elevsammansättning och skolegregation. De aktuella förvaltningarna som berör

högstadiefrågan är främst: barn- och ungdomsförvaltningen (här har intervju skett med tjänsteperson på förvaltningen samt personer inom skolan), kommunledningskontoret (tjänstepersoner), stadsbyggnadsförvaltningen (tjänstepersoner) och teknik- och fastighetsförvaltningen (tjänstepersoner). Att planera för lokaliseringen av en ny skola kräver samarbete mellan berörda förvaltningar. Vårt mål har varit att välja ut respondenter som kan representera respektive förvaltning som inkluderas eller bör inkluderas i processen när en ny kommunal skola planeras att byggas.

I uppsatsen har vi totalt sju stycken respondenter. Vissa av respondenterna vill bevara sin anonymitet, vilket vi har full respekt för. Därav kommer ingen närmare presentation av respondenterna att ske.

3.2.2 Typ av intervjuer

Intervjuerna har varit semistrukturerade för att framhäva varje enskild intervjus djupvaliditet, detta för att ge respondenten möjlighet att styra samtalet och därigenom skapa förutsättningar för att berätta sin egna historia, vilket kan ge en önskvärd ökad detaljrikedom (David & Sutton 2016). Negativt med öppna frågor som ger möjlighet till följdfrågor och öppna svar är att studiens jämförbarhet minskar, vilket enligt vår bedömning inte kommer påverka denna studien negativt då det är just en djupare och mer nyanserad bild av forskningsproblemet som söks genom intervjuerna (David & Sutton 2016).

Intervjuguide har testats i pilotintervjuer där vi fått möjlighet att se över hur frågorna är formulerade, om de är begripliga och om upplägget möjliggör för följdfrågor och samtal (Bryman 2016). Materialet från pilotintervjuer har utvärderats och intervjuguiden reviderades där behov fanns.

De utvalda respondenterna har samtliga kontaktats via mail då vi har informerat om uppsatsen och frågat om de vill medverka. I informationsmail har respondenterna fått möjlighet att välja om intervjuer ska ske fysiskt på plats, via Teams eller som sista alternativ via mail. För att säkerställa studiens tillförlitlighet bör det uppmärksammas att kvalitativ forskning påverkas av omkringliggande omständigheter, varpå forskaren bör ha detta i åtanke när frågor formuleras och tid och plats för intervjuer bestäms (David & Sutton 2016).

Närmare intervjutillfället har ytterligare mail skickats ut med allmän information om uppsatsen, aktuell intervjuguide samt information om hantering av GDPR och samtyckesblankett för medverkan i intervjuer. Respondenterna lämnade sedan samtycke muntligt vid respektive intervjutillfälle som spelades in med diktafon för att underlätta transkribering. Samtycke lämnades skriftligen vid mailintervjun. Att skicka ut intervjuguide innan intervjutillfället bedömde vi vara till fördel för respondenterna och deras bekvämlighet med att delta i intervjun. De behöver inte oroa sig för att oförutsedda frågor ska komma upp på agendan, istället har de möjlighet att avväga känsliga frågor i förväg. Detta är inget som har skett utan samtliga respondenter har svarat på samtliga frågor. Vi har i efterhand förstått att informationstexten om uppsatsen som skickades till respondenterna via mail i tidigt skede inte riktigt fyllt sitt syfte. För att öka vår tydlighet kring uppsatsen skulle ytterligare ett informationsbrev skickats ut tillsammans med intervjuguide och samtyckesblankett. Trots allt verkar detta inte ha påverkat de svar vi fått i intervjuerna och vi bedömer att respondenterna har förstått frågornas innebörd.

Tre olika intervjuguider har skapats för att passa respondenterna med olika bakgrund och arbetsområde. Intervjuguide 1 som är skapad för förvaltning på kommun som sysslar med planering. Intervjuguide 2 som gäller barn- och ungdomsförvaltningen och Intervjuguide 3 som är anpassad för personer arbetande inom skolan (som även de tillhör barn- och ungdomsförvaltningen). Totalt har 6 stycken intervjuer genomförts och uppsatsen har totalt 7 respondenter vilket betyder att vi vid ett intervjutillfälle har intervjuat två respondenter samtidigt. Detta är inget vi bedömer ha påverkat de svar vi fått in. Båda respondenterna svarade var och en för sig på samtliga frågor. Svaren var inte alltid samstämmiga utan bedömning har skett att båda respondenterna var så pass bekväma i varandra sällskap att de kunde svara ärligt på frågorna ändå. Intervjuerna genomfördes på samtliga tidigare nämnda sätt, fyra intervjuer via Teams, en intervju har genomförts fysiskt på intervjupersonens arbetsplats och en intervju har skett via mail för senare avstämning via telefon. För oss är det viktigt att respondenterna känner sig trygga och bekväma med sin medverkan i uppsatsen. Huruvida respondenterna känner sig bekväma i intervjusituationen är en faktor som kan komma att påverka de svar som senare lämnas vid själva intervjutillfället och därför har vi velat erbjuda flexibilitet för respondenterna (David & Sutton 2016). Intervjuerna har spelats in med diktafon för att sedan transkriberas. En av författarna har ställt samtliga frågor vid intervjutillfällena medan den andra författaren har fört minnesanteckningar och haft hand om elektroniken.

3.2.3 Bearbetning av empiri

Analys av transkriberingarna har skett genom tematisk innehållsanalys. Kodning har skett på transkriberingarna, på så sätt har vi kunnat koppla samman de olika intervjuerna genom att belysa likheter och olikheter (David & Sutton 2016). Vi har använt oss av sammanfattningskoder som möjliggör snabba och enkla jämförelser mellan de olika förvaltningarnas syn på ämnet (David & Sutton 2016). Som komplement till detta har analys av empiri även inspireras av diskursanalysen, detta för att inte bara hitta mönster, likheter och olikheter, utan försöka finna underbyggda betydelser i respondenternas berättelser (Bryman 2016). Tematisering för att klargöra förvaltnings förutsättningar, ställningstaganden, tillvägagångssätt, genomförande processer har legat till grund för en senare kategorisering av återkommande uttryck, vilka främst handlat om; centrala lägen - platsbrist, skolor i periferi - negativt, skolsegregation/elevsammansättning - det fria skolvalet - elevers förutsättningar, upptagningsområde - påverkningsfaktor. Detta kompletteras med diskursiv innehållsanalys som krävs för att vi, genom respondenter inom skolan, ska kunna se och förstå vilken betydelse de tidigare förvaltningarnas handlingar verkligen får för elevsammansättningen på skolnivå. För att kunna fullgöra uppsatsens syfte och svara på dess frågeställningar är det inte tillräckligt enbart att intervjuja tjänstepersoner på förvaltning, utan personer som ser hur problematiken som följer alltmer homogena elevsammansättningar i sitt dagliga arbete, vilket kan hjälpa oss att skapa den bredd av empiri som i detta fallet är nödvändig.

3.3 Etisk reflektion

3.3.1 Samtycke, konfidentialitet och anonymitet

Studien berör tjänstemän och kommunal verksamhet, vilket innebär att man behöver överväga om forskningen kan orsaka skada för individer eller kommunen som helhet (Bryman 2016). Intervjuer genomförs

endast med samtycke och deltagare har rätt att när som helst avbryta sin medverkan. Samtycke har lämnats muntligt eller skriftligt genom en samtyckesblankett. Respondenterna i denna studie är anonyma. Skolfrågor är omfattande och komplexa och berör många människor. Det är därför viktigt att respondenterna känner sig trygga med sitt deltagande i studien och att deras identitet kan bevaras hemlig (Bryman 2016). Vi har lovat att respondenterna anonymitet ska skyddas och därför kommer resultaten att presenteras tillsammans på ett sätt som inte avslöjar deras identitet. Vid transkriberingen har inte respondenternas namn inkluderats. Data från intervjuerna är kodad, inga personliga uppgifter sparas tillsammans med intervju-materialet. Personuppgifter hanteras enligt GDPR. Personuppgifter och insamlade data kommer endast att sparas tills det att examensarbetet är godkänt och betyget är inrapporterat av examinator, för att sedan förstöras.

3.3.2 Forskningsetik

Det är viktigt att från arbetets början utgå från etiska principer för samhällsvetenskaplig forskning i syfte att klargöra vad arbetet vill uppnå, hur forskningen ska bedrivas och hur den kan påverka och beröra individer som både ingår och tar del av den. Forskarnas egna värderingar kan påverka deras syn på vad som är oetiskt eller inte, vilket gör noggranna överväganden nödvändiga. Litteratur om etik kan vara till hjälp, men forskaren bör också vara medveten om att litteraturen kan vara färgad av författarens egna syn och uppfattningar (Bryman 2016). Att genomföra en intervju helt objektivt är omöjligt då en intervju är interaktion mellan två människor (Bryman 2016). Denna interaktion kommer att påverkas av omkringliggande faktorer som vi nämnt tidigare. Maktpositioner mellan den som intervjuar och intervjupersoner kan komma att påverka svaren vid intervjuerna. Tjänstepersoner på förvaltning är i en högre maktposition än vad vi som studenter är. Vi har vid analys av det empiriska materialet uppmärksammat att det i hög grad råder samstämmighet mellan de olika respondenternas svar i vissa frågor. Det kan också vara ett tecken på att man generellt har svarat ganska allmänt på vissa av frågorna som har ställts. Detta måste vi ta i beaktande när slutsatserna dras.

Reliabilitet och validitet är centrala kriterier för forskningens kvalitet. Inom kvalitativ forskning har validitet och reliabilitet ifrågasatts eftersom de främst används inom kvantitativ forskning och att de berör mätning vilket gör dem mindre tillämpbara som kvalitetskriterier för kvalitativ forskning (Bryman 2016). Olika ståndpunkter har tagits utifrån denna diskurs och vi kommer att utgå från kriterierna "tillförlitlighet" samt "äkthet". Enligt Bryman (2016) kan begreppet tillförlitlighet delas upp i tre underkriterier; trovärdighet, överförbarhet och pålitlighet.

Trovärdighet uppnås genom att resultaten bekräftas av personer som är involverade i den studerade verkligheten (Bryman 2016). Att genomföra kvalitativa intervjuer med berörda tjänstemän på kommunen kan bidra till trovärdigheten då kommunen är en aktör som är högst involverad i det ämne som vi studerar.

Överförbarhet handlar om huruvida våra tolkningar och slutsatser kan överföras till en annan kontext. Lokalisering av skolor är inte unikt för Karlstads kommun. Däremot kan planering se olika ut inom olika kommuner vilket lägger vikt på att vår studie är tydlig i sina beskrivningar gällande utformning, analys, tolkningar och slutsatser. Genom detta kan studiens överförbarhet bedömas av andra som tar del av den (Bryman 2016).

Pålitlighet berör vår studies redogörelser för den forskning som bedrivits (Bryman 2016). För vår studie innebär detta att vi redogör för forskningsprocessen och alla delar som ingår i den. Våra teorier, frågeställningar, metodval, analyser, diskussioner, slutsatser och resultat ska kunna granskas av utomstående samt kritiserats.

3.4 Metodreflektion

Författarnas ståndpunkt påverkar på vilket sätt man ser världen och detta kan man inte undgå. Vi är medvetna om det faktum att hur vi ser på och uppfattar samhället kommer också påverka våra ställningstaganden under arbetets gång. Vi inspireras av socialkonstruktivistisk ontologi, vilket betyder att samhället inte kan vara absolut utan beror på vad man ser och hur man ser på det (Bryman 2016). Som synes finns det inte någon sann kunskap, studier om samhället ämnar förstå och tolka snarare än att hitta svar. Det som kallas verkligheten är inte något på förhand givet utan socialt konstruerat, medierat genom språket, representerat och föränderligt (Bryman 2016). Ambitionen är att ställa sig objektivt till uppsatsen och dess problemområde. Men Bryman (2016) menar att total objektivitet är omöjligt att uppnå när samhället studeras. Vidare menar författaren (2016) att de tolkningar och ställningstagande som görs under arbetets gång är beroende av författarens egna erfarenheter och värderingar och menar därför att författarna inte kan ha något annat än en subjektiv ställning till det samhällsvetenskapliga problem som studeras. Vi menar att just denna insikt, självreflexivitet är en viktig komponent för att kunna genomföra trovärdiga studier om samhället och därigenom undvika att blanda in egna värderingar i arbetet. I arbetet har det varit viktigt för oss att lyfta samtliga respondenter på ett likvärdigt sätt. Även vid val av teori och tidigare forskning har det varit viktigt att lyfta de olikheter som påträffats.

4. Empiri

4.1 Intervjuer

Det empiriska materialet från intervjuerna presenteras utifrån utvalda nyckelteman som är betydelsefulla för att ge svar på uppsatsens syfte och frågeställningar. För att ge en introduktion till det empiriska materialet inleds kapitlet med en kort sammanställning av respondenternas egna syn på högstadiesituationen i Karlstad.

Samtliga respondenter är överens om att kommunen är i behov av en ny högstadieskola, men menar inte att läget är akut. Däremot måste beslut tas så att processen kommer igång ordentligt. Respondent på teknik- och fastighet beskriver att skolprojekt oftast tar minst 3–4 år och även längre tid beroende på vilka beslut som fattas i anslutning till processen. Någon gång mellan 2027 och 2029 behöver en ny skola stå klar.

Det finns skolplatser för alla barn och unga inom kommunen men belastningen är skev. Vi ser idag ett högt tryck centralt på Marieberg, Norrstrand och Rud, även Ilanda. Följden är många paralleller och stora klasser på de centrala skolorna. Samtidigt har skolorna i ytterområdena platser över. Dessa skolor är Nyeds skola, Vålbergsskolan och Frödingskolan. Att situationen ser ut på detta sätt är respondenterna från samtliga förvaltningar och skolan överens om. Både över- och underbelastning på skolor är negativt för möjligheten att erbjuda kvalitativ utbildning.

Samtliga respondenter beskriver att det är trycket på de centrala skolorna som skapar behovet av ytterligare en högstadieskola, trots att det i dagsläget finns platser för alla elever inom kommunen. Flera av respondenterna menar att det skiftande söktrycket leder till att det blir ont om plats på vissa skolor samtidigt som det finns platser över på andra skolor. Den skeva belastningen är en följd av att allt fler resursstarka elever söker sig bort från skolorna i periferin.

4.1.1 Skolsegregation förekommer - så här visar det sig i Karlstad

Att skolsegregation förekommer på skolorna inom Karlstads kommun är samtliga respondenter medvetna om. Respondenterna inom skolan beskriver att följderna av skolsegregationen visar sig mer påtagligt på vissa skolor än på andra, då det är skolorna med högt elevtapp som drabbas värst. Det handlar om segregation till följd av elevers olika bakgrundsvariabler och där homogeniteten i elevernas bakgrundsvariabler blir synlig. Barn- och ungdomsförvaltningen är tydliga med att beskriva att homogeniteten som uppstår inte är bra på något sätt. Skolan bör vara en plats där människor möts! Viktigt att poängtera är att elever med särskilda behov finns i alla elevsammansättningar. En respondent menar att det inte är elevsammansättningen i sig som påverkar så mycket primärt, men att social oro på skolor kan leda till rörlighet i personalen, vilket är negativt. Andra respondenter från skolan och barn- och ungdomsförvaltningen beskriver en problematik utifrån allt för homogena elevsammansättningar. Respondenter som arbetar inom

skolan förklarar effekten man kan se av det fria skolvalet och en ökad homogenitet i elevsammansättningarna medan planeringsförvaltningarna talar mer översiktligt om ämnet.

Barn- och ungdomsförvaltningen försöker styra elevsammansättningen för att motverka segregation, men det är svårt och exakt vilka insatser som sätts in framgår inte. Däremot leder samtalet vidare in på förebyggande åtgärder som kan öka skolans status och attraktivitet för att på så vis vända negativa trender, exempelvis genom profilering. Respondent både på barn- och ungdomsförvaltningen och respondenter som arbetar inom skolan beskriver att närområdet har en stor påverkan på hur elevsituationen ser ut på den närliggande skolan. En skola med dåligt rykte som många elever väljer bort, drabbas av påföljder som ekonomiska svårigheter då de inte får in skolpeng för de elever som väljer att byta skola. Detta påverkar bland annat lärarförsörjningen genom att det blir svårt att erbjuda heltidstjänster. Det påverkar även möjligheten att ge extra stöd till de elever som är i behov av detta. Personal inom skolan ser detta i sitt dagliga arbete.

4.1.2 Samarbete mellan förvaltningar

Vi kan genom intervjusvaren upptäcka att de olika förvaltningarna ser på skolfrågan på olika sätt vilket bekräftas av respondenterna som beskriver att de olika förvaltningarna ibland kan ha svårt att förstå varandra. Detta är egentligen inget konstigt menar respondenten då varje förvaltning har olika specialkompetenser och därmed också olika huvudfrågor att arbeta kring.

Det finns en ambition om att arbeta mer strategiskt, med en högre nivå på utredningarna där fler parametrar från olika förvaltningar vägs in för att skapa bredd i arbetet. I intervjuerna framgår trots allt att det långsiktiga arbetet utgörs av samarbeten mellan förvaltningar. Respondenter som arbetar med planering menar att övriga förvaltningar inkluderas i processen då främst med ställningstaganden och prognoser, men exakt hur, i vilken grad samt när i processens skede som samarbetet sker framgår inte i intervjuerna.

När en ny skola ska byggas så är det barn- och ungdomsförvaltningen som gör en beställning till Teknik- och fastighetsförvaltningen, berättar respondenter från barn- och ungdomsförvaltningen och teknik- och fastighetsförvaltningen. Ett generellt funktionsprogram handlar om själva lokalerna och hur salar ska vara utrustade. För att skapa ett kunskapsunderlag samlar förvaltningen in kunskap från rektorer, särskola, ansvariga för särskilda undervisningsgrupper samt kost och städ. Sedan tar teknik- och fastighet över med själva utformningen och lägger fram förslag på hur det kan bli. De tar även fram möjliga tomter berättar respondent på teknik- och fastighet. Samarbetet handlar om en beställare och en utförare. Vi belyser återigen att förvaltningarna kan ha svårt att förstå varandra i vissa fall, olika förvaltningar har sina specialkompetenser och beaktar sina huvudfrågor. Dock behövs båda förvaltningarnas kompetenser, annars skulle resultatet inte bli bra. Respondent på barn- och utbildningsförvaltningen berättar att de i skrivande stund genomför en liknande utredning som denna uppsats. Förvaltningen intervjuar rektorer för att få deras bild av högstadiesituationen i Karlstad.

4.1.3 Strategisk- och fysisk planering

Respondent på planeringsförvaltning menar att man kan styra socioekonomiska flöden genom detaljplan. Då handlar det främst om vilken bostadstyp, villor eller flerfamiljshus som planeras in på den mark som

detaljplaneras. Vilken upplåtelseform som ska gälla kan dessvärre inte detaljplanen styra. En förvaltning kopplad till planering nämner att mixen kan styras i detaljplan, medan annan förvaltning som sysslar med just detaljplanering beskriver att det som är möjligt att styra i detaljplan är skapandet av en trygg och attraktiv miljö, vilket är betydande för skolans status. Det råder alltså skilda meningar inom de inblandade förvaltningarna om vad man kan och inte kan styra i en detaljplan.

En respondent berättar att i förslaget till den nya översiktsplanen står det formulerat att om det är möjligt ska skola placeras mellan olika socioekonomiskt skilda områden för att möjliggöra blandning av elever med olika bakgrund. Samma förvaltning berättar att man behöver arbeta mer med den långsiktiga planeringen för skolor, då främst för att säkerställa mark till skolor i attraktiva lägen även i framtiden. Viktigt att poängtera är att kommunen redan i dagsläget har svårt att hitta lämplig plats med tillräckligt mycket mark centralt för byggnation av skola redan i dagsläget. Konkurrerande markanspråk i centrala lägen formuleras som en anledning till detta.

4.1.4 Upptagningsområde

Elever söker sig till de centrala skolorna vilket bidrar till att behovet av en ny skola ligger centralt. Skolan är en spegling av samhället, samhället är segregerat, därav blir skolorna också det. Den uppfattningen delas av de respondenter som arbetar inom skolan och ser följderna av skolsegregation på nära håll. Vad som främst påverkar elevers inställning till skolan samt hur de presterar i skolan är faktorer som föräldrarnas utbildningsbakgrund samt föräldrarnas socioekonomiska bakgrund. För högstadiet väljer fler en annan skola än den närmast hemmet. Ändock kommer fortfarande majoriteten av eleverna på skolorna, från det egna upptagningsområdet.

Respondenterna inom skolan poängterar att upptagningsområdet är av största betydelse. För små skolenheter fungerar inte, det handlar delvis om lärarförsörjningen och möjligheten att ge stöd till de eleverna med särskilda behov. Norm-elever tenderar att välja andra skolor i en större utsträckning och de eleverna med behov av särskilt stöd blir ofta kvar på skolorna. När norm-elever försvinner från skolan försvinner också ekonomiska medel som behövs för att ge extra stöd till de som har detta behov. Det extra ekonomiska stöd som skolorna i socioekonomiskt utsatta områden får tilldelad sig, räcker inte för att täcka det stödbehovet som finns. Respondenterna inom skolan är eniga om att elevtappen kostar mer än vad stöden täcker. En respondent menar att det kan vara bättre att lägga ner skolor i ytterområdena och istället transportera elever in till de centrala skolorna. Då handlar det även om inkludering i staden, att bli en del av ett större sammanhang för att undvika en "vi och dom känsla".

Upptagningsområdenas betydelse betonas återigen. Att förändra befintliga upptagningsområden kan förändra elevströmmarna beskriver respondenterna inom skolan. Men detta är en känslig fråga som kräver politiskt mod, de befintliga områdena är djupt rotade historiskt och kulturellt.

4.1.5 Fria skolvalet och friskolor

Det fria skolvalet och friskolor är tydliga faktorer som begränsar kommunens möjligheter att styra elevflöden och elevsammansättning, det finns inga tveksamheter om detta vilket samtliga respondenter är

överens om. Är inte eleverna nöjda med den kommunala skolan kan de välja att gå till en friskola. Andra synliga mönster är att elever som inte får plats på den kommunala skolan de har sökt (utanför det egna upptagningsområdet) då istället väljer att gå till friskola, berättar en respondent inom skolan. Exempel är Frödingskolan där de elever som söker sig bort från skolan men som sedan får ett nej från de centrala skolorna på grund av platsbrist, tenderar att i andra eller tredje hand söka till friskolor. Friskolorna inom kommunen är oberoende av barn- och ungdomsförvaltningens verksamhet och delar inte information om varken elever eller verksamhet. Som svar på detta måste tjänstepersoner på förvaltningen kontinuerligt hålla sig uppdaterade om vad som pågår gällande friskolorna. När en friskola ansöker om att få öppna får barn- och ungdomsförvaltningen tycka till men de har inget avgörande att säga till om i frågan. Eftersom förvaltningen inte har insyn i friskolornas verksamhet skapas ovisshet inför kommande terminsstart då man inte säkert vet hur många elever som kommer att söka kommunalt eller friskola. Detta försvårar alltså kommunens lång- och kortsiktiga planering. Det verktyg som förvaltningen har att tillgå är prognoser som visar ungefärligt hur många elever som brukar söka sig till friskolor varje läsår. Följden av denna ovisshet är att det på grund av det fria skolvalet är svårare att planera verksamheten på de kommunala skolorna.

4.1.6 Lokaliseringens betydelse för att bryta skolsegregationen

Lokaliseringens betydelse anses ha förändrats i och med det fria skolvalet, det är samtliga respondenter överens om. Med en genomtänkt strategisk placering tror en respondent på förvaltning kopplad till planering att man kan påverka elevsammansättningen. Skolan behöver placeras på en plats dit elever söker sig. Vidare menar respondenten att skolvalet komplicerar situationen eftersom man inte på förhand vet hur elever och föräldrar kommer att reagera på den slutliga placeringen. Det beror också på hur man ser på frågan, menar intervjupersonen. Är det så att det är mindre segregation som eftersträvas med byggnationen eller finns det andra intressen som väger tyngre. Det framgår alltså inte helt klart vilka intressen som går först när det gäller lokalisering av högstadieskolan. Respondenterna inom skolan är istället väldigt tydliga med att skolsegregation måste förebyggas, annars kan inte utbildning av god kvalitet erbjudas på samtliga skolor inom kommunen, vilket resulterar i att resurssvaga elever får sämre möjlighet till en kvalitativ utbildning.

Skolor som är sämre placerade (i periferin) riskerar att väljas bort vilket kan bero på att området inte anses attraktivt. Respondenter som arbetar med planering poängterar att en ny skola ses som en långsiktig investering och det är därför viktigt att lokalisera skolan till en miljö dit elever söker sig. När en skola som ofta väljs bort har minskade möjligheter att uppfylla sitt syfte och kommer därigenom inte till nytta för kommunens invånare. Friheten att välja skola anses bidra till en viss oförutsägbarhet. Det är svårt att på förhand uttyda vilken effekt lokaliseringen av skolan kommer att få, alltså huruvida den kommer att väljas eller väljas bort eller inte.

Rudsskolan är en attraktiv skola med en bra mix av elever. Detta är en skola med idrottsprofil (hockey) och upptagningsområdet inkluderar flera olika boendetyper, allt från hyresrätter till villor med pool. Rudsskolan är ett bra exempel på hur lokaliseringen relaterat till upptagningsområde får betydelse för elevsammansättningen på skolan, menar respondent inom skolan.

Intressant gällande platsens betydelse är Engelska skolan som är belägen på gamla Gruvlyckeskolan. Respondent från barn- och ungdomsförvaltningen berättar att den kommunala Gruvlyckeskolan inte var

populär och många elever sökte sig därifrån. Nu drivs Engelska skolan med sin starka profil framgångsrikt på samma plats där den kommunala skolan inte riktigt fungerade. På grund av skolans profilering söker sig även elever från kranskommuner till denna plats, oavsett omgivande faktorer.

Samtliga respondenter belyser betydelsen av att bygga större skolor och att placera skolan centralt. Tanken bakom detta är att skolan på så sätt blir tillgänglig för fler elever även om den skulle placeras i utkanten av staden. Respondenter på förvaltning nämner att tillgången till mark i centrala lägen är en utmaning då den är begränsad och det är oklart hur viktig en central placering kommer att bli för det fortsatta arbetet. Skolan är tänkt att rymma över 600 elever och innefattar även en idrottshall, vilket kommer att kräva mycket mark. Att skapa en bra miljö för eleverna lyfts fram som viktigt och platsen behöver uppfylla kraven på tillgänglighet och samtidigt vara attraktiv för elever och vårdnadshavare så att resursstarka elever inom dess upptagningsområde inte aktivt väljer bort skolan. En skolas attraktivitet utgörs inte enbart av dess fysiska miljö utan faktorer som lärartäthet lyfts fram som ett exempel på något som kan spela in vid valet av skola. Tillgänglighet och minskat behov för föräldrar att skjutsa sina barn samt den omkringliggande miljöns påverkan på skolan i form av buller, har betydelse för attraktiviteten menar respondent som arbetar med planering.

Skolan betraktas som en viktig plats även efter skoldagens slut, smart är att utnyttja skolans lokaler fler timmar på dygnet, byggnaden kan då komma till nytta även på kvällstid och den måste fungera långsiktigt vilket innebär att den bör placeras på en plats där den kommer kommunens invånare till godo på bästa möjliga sätt. En centralt placerad skola anses kunna fylla en funktion som mötesplats eller plats för aktiviteter vilket kan vara positivt för människor i området och respondent nämner att detta kan öka skolans attraktivitet.

4.1.7 Skolans attraktivitet och status

Avståndet till skolan har inte längre den huvudsakliga betydelsen när elever väljer skola. Istället råder samsyn mellan respondenterna om att val av skola påverkas av skolans status och attraktivitet. Skolorna blir mer eller mindre tvungna att locka till sig elever. Friskolorna lockar elever genom deras starka profiler och även "glädjebetyg". Respondenter från skolan ser att viss ström av elever går till friskolorna, men de märker också att många elever återvänder till den kommunala skolan. Det är främst elever med behov av extra stöd som återvänder till den kommunala skolan när friskolorna inte kunnat erbjuda det stöd som krävs. Att de kommunala skolorna tar det fulla ansvaret för eleverna och inte heller lämnar ut glädjebetyg är en kvalitetsstämpel i sig och något som faktiskt uppskattas hos många elever, vilket respondenter inom skolan beskriver. Vi får uppfattningen av att respondenterna inom skolan är stolta över detta faktum.

Kommunen använder sig inte av profilering i samma grad som friskolorna, men några profiler finns. De som nämns av respondent på barn- och ungdomsförvaltningen är hockeyprofilen på Rudsskolan och Ilandaskolan samt musikprofilen på Norrstrandsskolan. Vi får till oss att olika typer av profilering påverkar attraktiviteten i viss mån men huruvida profilering påverkar antalet elever som verkligen söker sig till en viss skola är oklart. Respondenten uppskattar att profilering påverkar Rudsskolan och Norrstrandsskolan på så vis att fler elever söker dit, medan det inte verkar ha någon påverkan på Ilandaskolan, där stannar elever kvar ändå och elever tillkommer troligen inte på grund av profileringen. Samtliga utvalda respondenter delar synen om att skolans attraktivitet är något som man aktivt behöver arbeta med. Attraktivitet

kan snabbt vända till ett dåligt rykte till följd av en skandal eller liknande. Det är svårt och tar lång tid att vända ett dåligt rykte till en positiv syn på skolan.

4.2 Dokumentanalys

Utifrån kunskapsnycklarna: **utlösande faktorer, processer, förutsättningar och strukturer** har texterna kodats i teman för att möjliggöra en kategorisering av intressanta företeelser.

Utlösande faktorer

Det finns ett behov av fler högstadieplatser i centrala Karlstad. De skolor som i dagsläget finns är överbelastade och kan inte ta emot fler elever. Att behovet har ökat är naturligt eftersom förtätning av staden aktivt sker och antalet bostäder centralt ökar kraftigt. En annan påverkande faktor är att familjer i större utsträckning bor kvar i de centrala delarna av staden än vad det tidigare gjorts. Frågans omfattning som kräver synkronisering mellan berörda förvaltningar och kan vara en faktor som försvårar processen i allmänhet.

Processer

Det som blir tydligt när granskning av de kommunala dokumenten sker, är att politiska beslut är avgörande för att ta sig framåt i de förberedande processerna gällande den nya högstadieskolan i Karlstad. Ett maktskifte har fördröjt processen. Det nya styret har andra infallsvinklar i frågan än vad som tidigare formulerats, bland annat inkluderas nu sociala aspekter i frågan. Det tidigare styret formulerade ett högt tryck på de centrala högstadieskolorna. Faktorer som varit bidragande till den utdragna processen är, maktskifte, ändrade infallsvinklar, behovet av omfattande utredningar, brist på beslut, svårigheten att finna attraktiv plats som är stor nog till ytan och har goda omgivande förutsättningar (buller etc.). För att en stad som växer och som även i framtiden ska ha möjlighet att försörja kommunen med skolor i attraktiva lägen krävs långsiktiga strategiska planer, vilket formuleras av kommunen.

Förutsättningar

Skolan ska vara likvärdig och alla elever har rätt till en utbildning av hög kvalitet. Kommunen vill att investeringen av en ny högstadieskola ska ha önskad effekt, vilket kan tänkas handla om en plats där likvärdig och kvalitativ utbildning sker för alla elever oavsett bakgrund, vilket är målet. Det är faktorer på olika dimensioner som påverkar skolans förutsättningar för att ge elever den utbildningen de har rätt till. Därför krävs samarbete mellan alla inblandade förvaltningar för att skapa de bästa möjliga förutsättningarna för en bra lokalisering.

Strukturer

De strukturer som synliggörs i de kommunala dokumenten relateras till arbete över förvaltningsgränser. Elevströmmar omnämns och en vilja om att påverka dessa på ett positivt sätt. Elevströmmar påverkas av omkringliggande faktorer, enstaka eller i korrelation med varandra. Det är inte på förhand givet vilka åtgärder som kan vidtas för att förändra elevströmmar då rumsliga variationer påverkar och ger frågan dess komplexitet. Det fria skolvalet är definitivt en faktor som försvårar kommunens möjligheter att påverka elevströmmarna då det inte går att förutse hur eleverna kommer att välja skola nästkommande termin.

5. Analys

5.1 Vilka möjligheter och begränsningar har kommunen att styra elevsammansättningen på skolnivå?

Kunskaps- och meningsskiljaktighet mellan förvaltningar

Vi har i denna uppsats intervjuat respondenter som i olika skeden arbetar med planering av den nya högstadieskolan i Karlstad. Det vi kan konstatera utifrån intervjuerna är att samtliga respondenters översiktliga bild av skolegregation och dess följder för elevsammansättningen till stor del är densamma, medan den djupare kunskapen inom frågan varierar. Samtliga respondenter är medvetna om att en ny högstadieskola kan medföra förändringar i elevströmmarna, men exakt hur strömmarna kommer att påverkas är svårt att veta på förhand och beror följaktligen på vilken lokalisering som slutligen blir aktuell.

Respondenter inom skolan som ser problematiken som följer av skolegregation i sitt dagliga arbete har idéer om vilka förändringar som kan främja skapandet av en mer blandad elevsammansättning, vilket är det eftersträfvansvärda. Respondenterna inom skolan formulerar tydligt att skolegregationen är negativ för såväl eleverna som för utbildningsväsendet. Flyttströmmarna till kommunens attraktiva skolor samt till friskolorna skapar allt mer homogena elevgrupper. Detta får negativa effekter, främst för resurssvaga elever som i större grad stannar kvar på skolorna med sämre rykte. Elevtapp leder till minskade resurser för att tillgodose elevers särskilda behov. Undervisningskvaliteten kan på så vis inte leva upp till vårdnadshavarnas förväntningar på skolan, det vill säga en kvalitativ utbildning för alla elever oavsett deras individuella förutsättningar. Respondenterna menar att det är ett alltmer uppdelat samhälle som tar sig uttryck i skolan. Arneback et al. (2021) relaterar till respondenternas syn på skolegregation då författarna menar att segregation inte enbart rör skolan utan att man på både kommunal och statlig nivå behöver se till de utmaningar i samhället som rör socioekonomisk utsatthet och boendesegregation (Arneback et al. 2021). Man behöver ta ett helhetsgrepp kring detta då skolan förvisso kan kompensera för ojämlikhet i samhället men inte på egen hand (Arneback et al. 2021). Att förebygga skolegregation är alltså inget som en förvaltning kan åstadkomma själv. Det krävs istället att både politiken och flertalet kommunala förvaltningar involveras.

När vi jämför insamlat material från respondenter i skolan med material från respondenter på de tillfrågade planeringsförvaltningarna blir det tydligt att bilden av skolsituationen i Karlstad varierar mellan respondentgrupperna. De respondenter som arbetar inom förvaltning med koppling till planering har en mer översiktlig bild av skolegregationen och dess påföljande och svårigheter inom kommunen än respondenterna som tillhör skolvärlden, som har en mer djupgående bild av problematiken som följer. I detta arbete har vi inte bara inkluderat respondenter som arbetar med planering utan vi har som känt även vänt oss till respondenter inom skolan. Anledningen till detta har varit förhoppningen om att det insamlade materialet

kunde ge oss en bred bild av skolsituationen i Karlstad och möjliggöra jämförande över hur olika arbetsgrupper med olika specialiteter resonerar kring frågorna som rör elevsammansättning och skolsegregation. Olika förvaltningar har olika bakgrund och kunskap inom ämnet så det är inte konstigt att meningsskiljaktighet råder dem emellan. Men att lyfta fram meningsskiljaktigheterna mellan förvaltningarna och belysa dem kan vara ett sätt att hitta vägar framåt för att utveckla arbetsprocesser för att nå bättre resultat. Genom att jämföra kan vi se att mer kunskap krävs inom området, inte bara gällande skolsegregation utan även kunskap om vad de andra inblandade förvaltningarna kan och inte kan påverka gällande skolsegregation. Bristfällig kunskap om andra förvaltningars möjligheter och begränsningar att påverka i planeringsprocessen riskerar att leda till en ineffektiv ansvarsfördelning. Samarbetet mellan förvaltningarna bör grunda sig i en välutvecklad långsiktig plan som samtliga inblandade parter är införstådda med. Detta eftersom ansvaret att motverka skolsegregationen vilar på kommunerna, till följd av decentraliseringar (Trumberg et al. 2022). Förslagsvis kan även lokalsamhället inkluderas i planeringsprocessen. Som Freidus & Ewing (2022) belyser, leder valfriheten och den ökade individualisering som den medför till en förskjutning från vad som är önskvärt för en skola att vara, till vem som har tillgång till bäst utbildning. Att inkludera lokalsamhället skulle kunna ge en bredare bild av samhällets behov och uppfattning om hur en önskvärd skola ska vara. Det skulle samtidigt kräva att samhällets olika grupper inkluderas på ett rättvist sätt vilket kan komma att kräva ytterligare insatser från kommunens sida som säkerställer detta. Insatser mot skolsegregation kan dock variera från kommun till kommun på grund av olikheter i resurser att tillgå samt organisationsstruktur (Trumberg et al. 2022). Forskningslitteraturen belyser att samarbete och nätverk samt ett brett, långsiktigt arbete kan ses som nödvändigt för att minska skolsegregation (Trumberg et al. 2022; Åstrand et al. 2020).

Värdefullt att beakta skolpersonalens kompetens

Personalen på skolnivå är de som varje dag möter de olika utmaningar som skolan står inför. Den kompetens som de besitter bör inkluderas i planeringen av den nya skolan. Vi har fått vetskap om att barn- och ungdomsförvaltningen i maj 2023 genomför intervjuer med skolledare gällande situationen på högstadieskolorna inom kommunen. Detta är en indikation på att man strävar efter att skaffa sig en bredare bild av skolsituationen i Karlstad i arbetet med att ta fram planeringsunderlag. Genom att lägga vikt vid och inkludera det insamlade materialet i underlaget till det nya uppdrag som kommunledningskontoret ska lämna till Tillväxtutskottet/Kommunstyrelsen i juni, skulle man tydliggöra avsikten att ta ett helhetsgrepp i frågan grundat på den verklighet som råder i skolan. Som Trumberg et al. (2022) lyfter, tenderar insatser som ska påverka elevsammansättningen och motverka skolsegregation vara exogena, där fokus främst ligger på organisationsprocesser. Mer uppmärksamhet behöver riktas mot skolnivån för att stödja det pedagogiska och sociala arbetet. Skolnivån utgör en viktig del av det integrerande arbetet och utveckling av exempelvis språkstödande pedagogisk kompetens är viktig. Detsamma gäller för att skapa inkluderande lärmiljöer (Trumberg et al. 2022). I Karlstads fall har man nu möjlighet att genom ett omtag i frågan ta vara på skolpersonalens kompetenser för att skapa en djupare förståelse för skolans utmaningar och behov.

Fritt skolval och konkurrerande friskolor

Det fria skolvalet och friskolor utgör faktorer som *begränsar* kommunens möjlighet att påverka elevsammansättningen och elevströmmarna. Dessa faktorer försvårar även kommunens kort- och långsiktiga planering. Långsiktig planering är avgörande för att mark ska kunna säkerställas i attraktiva miljöer medan kortsiktig planering främst handlar om hur många elever som behöver skolplats kommande läsår. Antalet elever som söker till de kommunala skolorna kommande läsår kan inte kommunen säkert veta, istället

utgår man från prognoser. Detta på grund av att kommunen inte har insyn i friskolornas antagningsstatistik formulerar respondent på barn- och ungdomsförvaltningen. Om en friskola plötsligt lägger ner ska kommunen erbjuda skolplatser till samtliga elever. Att det inte finns lagstiftade krav på samarbete mellan friskolor och kommunen gällande dessa frågor kan tyckas helt orimligt. För att förbättra kommunens situation skulle det önskas att friskolorna hade någon typ av krav på sig som möjliggör kommunens insyn gällande siffror på antagna elever. Att friskolorna på något sätt skulle behöva förhålla sig till de gällande upptagningsområdena inom kommunen är också önskvärt men det skulle dock troligen leda till begränsningar och svårigheter med att driva friskola.

En skolsektor som öppnar upp för konkurrens mellan privata aktörer (friskolor) och kommun är ett faktum. Att elever och vårdnadshavare själva kan välja vilken skola eleven ska studera på, medför även en viss konkurrens om elever inte bara mellan friskolor och kommunala skolor, utan även mellan kommunens egna skolor. Enligt nyliberalistiskt tankesätt uppnås mänskligt välmående genom individuell frihet och kompetens frigörs inom institutionella ramverk präglade av frihandel, marknad och privatiseringar (Harvey 2005). Istället för att styra människor blir statens huvudsakliga ansvar att upprätthålla ramverk och fördela resurser. Respondenterna beskriver att resursfördelning sker, men som det visar sig i skolan så väger inte resursfördelning upp de ojämlikheter som en marknadsreglerande skolsektor skapar. Som ramverket är uppbyggt med ett fritt skolval, begränsas också kommunernas möjligheter att styra elevsammansättningen. Det innebär även svårigheter för kommunen att planera sin verksamhet på grund av den oförutsägbarhet som följer av det fria skolvalet (Varjo et al. 2018; Trumberg 2011).

Friskolor lockar många elever genom sina starka profiler. Skolreformer som öppnat upp för detta var tänkta att leda till ett skolväsende med högre kvalitet då en marknad driven av konkurrens skulle driva aktörerna till att förbättra skolverksamheten (Harvey 2005; Dahlstedt & Fejes 2019). Men utan resurser kan inte förbättring ske och de elevtapp som främst blir påtagliga för skolorna i periferin, påverkar också möjligheten att vända ett negativt rykte till det bättre. Intressant i resonemanget om friskolor är att belysa komplexiteten i de olika faktorer som påverkar skolans attraktivitet. Respondent på barn- och ungdomsförvaltningen berättar att Engelska skolan drivs i de lokaler där den tidigare kommunala Gruvlyckeskolan drevs, platsen är i utkanten av staden. När en friskola med stark profil etablerar sig i en kommun får platsens lokalisering inte längre samma betydelse som den haft då en kommunal skola varit verksam på samma plats. Den starka profilen väger alltså tyngre i detta fall och kan ses som överordnad till platsens betydelse i just detta fall. Samtidigt finns en annan faktor som samverkar med skolans attraktivitet, vilket är det faktum att resursstarka elever i större mån söker sig till andra skolor än skolan belägen närmast bostaden, dessa elever har mer resurser som möjliggör skolgång på annan plats än nära hemmet. Detta relaterar till hur Malmberg et al. (2013) menar att skolvalet är något som används av privilegierade grupper för att undvika kontakt med mindre privilegierade grupper.

Upptagningsområdet

Genom att justera upptagningsområden finns möjlighet att påverka elevsammansättningen på den aktuella skolan eftersom närhetsprincipen fortfarande råder. Med närhetsprincipen menas att elever som bor inom skolans upptagningsområde har förtur till den närliggande skolan om söktrycket utifrån är högt och skolan inte kan ta emot alla sökande elever. En skola placerad i ett upptagningsområde som täcker in en mixad bostadsbebyggelse är enligt respondenterna det enda konkreta exempel vi får fram som kan påverka elevsammansättningen på skolor till en önskad mix för att förebygga skolsegregationen inom kommunen.

Detta är även ett exempel på en insats som Trumberg et al. (2022) lyfter. Respondenterna inom skolan menar att upptagningsområdena är av stor vikt då dessa fortsatt styr fördelningen av kommunens elever i högre utsträckning än vad det fria skolvalet gör. Detta kan därför utgöra en möjlighet för kommunen att strategiskt forma upptagningsområdena för att nå en mer blandad elevsammansättning. Dock framgår det i våra intervjuer att upptagningsområdena i kommunen är djupt rotade historiskt och kulturellt. Politiskt mod är nödvändigt för att insatser som rör dem ska kunna ske. I linje med den tidigare forskningen är upptagningsområdena exempel på strukturer i samhället som är befästa och förankrade (Thelin 2019). Detta kan därför utgöra en begränsning för kommunen som kräver avvägningar och att man från politiskt håll faktiskt vågar ta tag i frågan. I och med att arbetet för den nya skolan kommer att skapa ett nytt upptagningsområde, finns möjligheten att aktualisera frågan på bredare håll.

Locka med attraktivitet - en möjlighet att påverka men inte styra elevsammansättningen

I den marknadsstyrda skelsektorn som öppnat upp för konkurrens blir också medborgarna/eleverna konsumenter. I en konkurrerande marknad styr efterfrågan utbudet. Ska skolan ha möjlighet att erbjuda en kvalitativ utbildning, som konsumenterna/eleverna efterfrågar så krävs ekonomiska medel till detta. Här handlar det till stor del om resursfördelning som påverkar lärarförsörjningen och möjlighet att ge stöd till elever som är i behov av detta. När den kommunala skolan tappar elever till friskolor *begränsas* kommuners möjlighet att erbjuda en kvalitativ utbildning och attraktiviteten på skolan minskar. När individualisering och marknadslogik får styra står attraktiviteten i centrum. Det är tydligt i våra intervjuer att man från kommunens sida vill skapa en attraktiv skola som lockar elever att söka sig dit. Att skolan behöver anses som attraktiv kan därför ses som en naturlig följd av det fria skolvalet och det går också i linje med den nyliberala idén om hur konkurrensen ska bidra till höjd kvalitet (Harvey 2005; Dahlstedt & Fejes 2019). När skolan blir en produkt som kan köpas och säljas på det sätt som Blum & Ullman (2012) beskriver, blir den logiska följden att attraktivitet på marknaden blir en avgörande faktor för skolans existens. En skolas rykte behöver samtidigt inte spegla dess kvalitet. Detta visar sig inte minst i hur skolor kan väljas bort till följd av sitt stigmatiserade rykte trots att de håller en god kvalitet (Trumberg 2011). Respondenterna inom skolan lyfter hur den kommunala skolan besitter en kvalitetsstämpel då elever som sökt sig till friskolor ofta kommer tillbaka till den kommunala verksamheten när de inte fått det stöd de behöver i friskolorna. Den kommunala skolan har möjlighet att påverka elevsammansättningen i viss grad genom att erbjuda en stabil skolverksamhet med god utbildningskvalitet. Dock är möjligheterna att kunna förutsäga i vilken utsträckning eleverna kommer att välja den kommunala skolan begränsade i och med marknadskrafternas påverkan på det fria skolvalet.

5.2 Kan man förebygga skelsegregation genom lokalisering av högstadieskolor?

Vad kan man åstadkomma genom strategiskt uttänkt lokalisering?

Genom en strategiskt uttänkt lokalisering kan man i viss mån påverka elevsammansättningen. Exempel som betonas i intervjuerna är placeringen av skolan mellan två socioekonomiskt skilda områden, eller utformandet av upptagningsområdet så att det täcker in olika bostadstyper, vilket tidigare diskuterats ovan. Studier av Trumberg et al. (2022) och Åstrand et al. (2020) betonar liknande resonemang när det gäller insatser mot skelsegregation. Rudsskolan visar i nuläget på hur ett upptagningsområde kan bidra till en blandad elevsammansättning.

Upptagningsområdena spelar fortsatt en stor roll för fördelningen av elever mellan skolorna i Karlstads kommun, men det verkar inte som det går att bortse ifrån att man från kommunens sida behöver skapa en attraktiv skola för att locka elever att söka sig dit. Platsen för skolans lokalisering kan spela roll för attraktiviteten och respondenterna inom skolan samt från barn- och ungdomsförvaltningen betonar att skolans närområde är viktigt. En skolas närmaste omgivning påverkar dess attraktivitet eftersom ett stigmatiserat närområde kan bidra till ett negativt rykte som tar tid att ändra (Ambrose 2016; Trumberg 2011). Skolan kan också få olika betydelse för olika grupper i samhället vilket Kallstenitus (2010) påpekar. En skola med låg status eller som ligger på "fel" plats riskerar att bli bortvald av elever och vårdnadshavare. Resonemangen från intervjuerna kring att en placering av skolan i periferin inte skulle ge önskad effekt och att en central placering är mest önskvärd kan tolkas som att man från kommunens sida har anpassat sig efter det fria skolvalet, vilken tidigare forskning också betonar som förekommande i andra kommuners planering (Westford 2018). Då vi av våra intervjuer kan uttyda hur en attraktiv och central plats för den nya skolan värderas högt kan detta innebära att skolvalet, och de värderingar och tankar kring vad som anses som attraktivt av de som utnyttjar skolvalet, i hög grad spelar in i planeringen. Att begränsad mark-tillgång i stadens centrum kan vara avgörande för skolans placering istället för andra aspekter som exempelvis sociala eller demografiska, ger ytterligare indikationer på att attraktivitet är en högt prioriterad faktor gällande planeringen och skolans lokalisering.

Lokalisering och justerade upptagningsområden är inte tillräckligt

I och med det fria skolvalet finns inga garantier för att justerade upptagningsområden eller skolans placering är avgörande för elevsammansättningen och därmed kommer att påverka skolsegregationen i den riktning som avgör närhetsprincipen vilken skola eleverna går i. Närområdet har också, som vi konstaterat, betydelse för skolans attraktivitet vilket kan antingen leda till att skolan väljs eller väljs bort i högre utsträckning.

När skolval baseras på skolans elevdemografi eller elevernas socioekonomiska status innebär detta att elevsammansättningen riskerar att bli homogen. Det finns även en risk att elever med högre socioekonomisk status som ingår i upptagningsområdet söker sig bort från skolan om andelen minoriteter i området är hög (Malmberg et al. 2013; Freidus 2021). Så länge skolsektorn är marknadsstyrd och öppen för konkurrens kommer det fria skolvalet att vara en stark påverkansfaktor vid planeringen av nya skolor. Eftersom valfriheten inte ser likadan ut för alla, är det de mest resursstarka elevernas och vårdnadshavarnas värderingar som avgör vilka skolor som anses vara attraktiva och därmed påverkar en riktning skolplaneringen tar. Strävan efter att placera en ny skola centralt beror dels på ökad befolkning i och med nybyggnation av bostäder i centrala områden, dels på att flest elever söker sig till centrala skolor. Samtidigt blir det elever kvar på de skolor som drabbas av elevtapp och därmed får minskade resurser i och med förlorad elevpeng. Det framstår då som att planeringen sker till fördel för de elever som har möjlighet att välja och på bekostnad av dem som inte har samma valmöjligheter.

Vem gynnas?

Då situationen för vissa skolor i utkanten av staden redan framstår som ansträngd, väcker det tankar kring vilka effekter uppförandet av en ny skola kan få på dessa redan utsatta skolenheter. Att lägga ner mindre skolor till följd av stora elevtapp kan komma att bli nödvändigt, något som även framgår av våra intervjuer. En sådan åtgärd kräver att hänsyn tas till de elever som då behöver söka sig in till stadens centrum när

utbudet för utbildning i deras närområde minskar. Som Westford (2018) belyser, kan detta även gå emot tanken om en förtätad stad med korta avstånd då föräldrar i högre utsträckning kan behöva skjutsa sina barn till skolan, förutsatt att man har tillgång till bil. Att man från planeringshåll betonar vikten av närhet till skolan kan uppfattas som motsägelsefullt då det snarast blir frågan om vem som ges denna närhet. Såväl den rumsliga kontexten som omger olika individer som frågor kring hur den nya skolan kommer att påverka olika samhällsgrupper måste beaktas (Thelin 2019). Forskningen framhåller att det finns strukturella villkor som kan påverka möjligheten att välja skola vilket, som tidigare nämnts, innebär att de elever som troligtvis gynnas mest när marknaden får styra är de med bäst förutsättningar att välja (Thelin 2019). Ekvationen verkar inte vara enkel. Å ena sidan ska kommunen säkerställa att dess elever har tillgång till utbildning av god kvalitet, å andra sidan måste kommunen konkurrera för att skolan ska hålla över tid, annars är det en misslyckad investering.

Skolan kan inte på egen hand bekämpa segregationen i samhället

Skolan speglar samhället och det märks på den betydelse som bostadssegregationen har för skolsegregationen (Böhlmark et al 2015). Skolan kan samtidigt inte, som Åstrand et al. (2022) beskriver, på egen hand kompensera för de ojämlikheter som etnisk och socioekonomisk segregation innebär. Även om kommunen har ansvaret för att bekämpa skolsegregationen i och med att skolan är decentraliserad, krävs det insatser som tar ett helhetsgrepp om segregationen i samhället ur ett bredare perspektiv och på en högre nivå (Trumberg et al. 2022; Åstrand et al. 2022). Att insatser för skolan görs på lokal nivå är självklart positivt, men det är inte tillräckligt, sett till samhället som helhet.

6. Slutsatser och förslag till vidare forskning

6.1 Slutsatser

Syftet med studien är att studera hur skolsegregation kan förebyggas och ta reda på hur platsen blir betydande för elevsammansättningen på skolnivå. Vilka egenskaper behöver den utvalda platsen inneha för att en ny skola inom kommunen ska kunna påverka elevströmmarna positivt och bli en investering av önskad effekt? En investering som i framtiden ska möjliggöra kvalitativ och likvärdig utbildning till alla oavsett dess förutsättningar. Fallet som studeras är Karlstad, där frågan om högstadieskola är hög-aktuell. Genom att studera vilka möjligheter och begränsningar kommunen har att påverka elevsammansättningen på skolnivå kan vi ta reda på om kommunen har någon möjlighet att förändra elevströmmar och förebygga skolsegregation genom byggnation av en ny högstadieskola. Nedan ges svar på uppsatsens frågeställningar.

Vilka möjligheter och begränsningar har kommunen att styra elevströmmar och elevsammansättningen på skolnivå för att förebygga skolsegregation?

Det fria skolvalet är en *begränsning* som gör att kommunen inte kan styra elevströmmar och elevsammansättning på skolnivå för att förebygga skolsegregation. Detta är en följd av skolreformerna som öppnat upp för en marknadsreglerande skolsektor som drivs av konkurrens med friskolor och fritt skolval. Statens roll har förändrats och ansvaret för mänsklig utveckling och framgång ligger nu på lokalsamhället och individerna själva. Elever och vårdnadshavare som inte är nöjda med en skola har möjlighet att välja en annan skola. Vi kan konstatera att åtgärder som att locka elever med status och attraktivitet påverkar elevströmmar och elevsammansättningen på skolnivå men inte så att skolsegregation förebyggs. Det är främst resursstarka elever som byter skola och därför kommer lockandet av elever bidra till att skillnader i samhället bibehålls och befästs.

Att förändra befintliga upptagningsområden kan vara en möjlighet till att *påverka* elevsammansättningen till den önskade mix som eftersträvas. Detta eftersom närhetsprincipen råder och det fortfarande är flest elever från det närliggande upptagningsområdet som studerar på skolorna i Karlstad. Att justera befintliga upptagningsområden så de involverar en mixad bostadsbebyggelse kan påverka elevsammansättningen och till viss del förebygga skolsegregation. Befintliga upptagningsområden inom kommunen är djupt rotade historiskt och kulturellt och kan ses som befästa och förankrade strukturer i samhället som är svåra att förändra. Att förändring av upptagningsområden ska kunna få legitimitet hos invånarna krävs samarbete mellan politiken, kommunen och lokalsamhället. Är inte lokalsamhället inkluderat i denna typ av förändringar kan motståndet bli ett faktum.

Hur kan man förebygga skolsegregation genom lokalisering av högstadieskolor?

Man kan inte förebygga skolsegregation genom enbart lokalisering. Det fria skolvalet kommer fortsatt att vara en faktor som både försvårar och begränsar kommunens möjligheter att motverka skolsegregationen. Det finns också en mängd andra faktorer som skolan själv inte kan påverka eller kompensera för, vilket kräver insatser som sträcker sig bortom skolsektorn. När skolvalet baseras på faktorer som

socioekonomisk status och elevdemografi, kommer detta att öka skillnaderna inom skolan, samt leda till homogena elevsammansättningar. En strategiskt uttänkt lokalisering kan förvisso påverka elevsammansättningen i viss utsträckning, men det kommer inte att vara tillräckligt när konkurrens och skolval tar plats i planeringen. Så länge elever kan välja bort skolor och attraktivitet är avgörande, kommer skolans lokalisering inte att fungera som ett medel för att motverka skolegregationen. Samtidigt kan det fria skolvalet inte ignoreras, det måste helt enkelt räknas med för att investeringen i en ny skola ska bli lyckad. Andra faktorer, som befolkningsökning och nya bostäder i centrala lägen, spelar in för det ökade trycket centralt, men den huvudsakliga faktorn är att flest elever söker sig till de centrala skolorna. För att kunna konkurrera om eleverna samt säkerställa att det finns tillräckligt med platser, behöver lokaliseringen ta hänsyn till detta. Konsekvensen blir att skolans lokalisering gynnar de elever som har möjligheten att välja, medan de elever som går kvar på skolorna som väljs bort drabbas negativt när resurserna för dessa skolor minskar.

6.2 Förslag på vidare forskning

Hur de kommunala skolorna påverkas negativt av att elever flyttar till friskolor har beskrivits i tidigare kapitel. Även om eleverna väljer att lämna den kommunala skolan, så ser också kommunen att många elever kommer tillbaka. Den kommunala skolan tar sitt ansvar och lämnar inte ut glädjebetyg, vilket många eleverna är medvetna om och värdesätter. I detta faktum finns en *utvecklingsmöjlighet* för kommunen att öka attraktiviteten i den kommunala skolan. Som skolsystemet ser ut idag så betyder ökad attraktivitet och status också ökade möjligheter för skolan.

Uppsatsen belyser vilka möjligheter en specifik kommun har att påverka elevsammansättningen på skolenivå, samt vilken roll lokaliseringen av en ny högstadieskola har för att motverka skolegregation. Då lokala förutsättningar kan skilja sig åt är vidare forskning nödvändig och det finns även utrymme för en mer heltäckande forskning som inkluderar fler parametrar. Detta skulle kunna göras genom att inkludera en blandning av metoder där kvalitativa data kombineras med kvantitativa. Kvantitativa data skulle kunna utgöras av befolkningsstatistik eller annan statistik med relevans för ämnet. Metodkombination kan genom triangulering även ge högre validitet när resultaten från den kvalitativa och kvantitativa forskningen styrker varandra (Bryman 2016). En longitudinell studie av liknande karaktär skulle kunna belysa hur situationen gällande skolan har utvecklats över tid (Bryman 2016). Detta kan vidare användas för att studera huruvida skolans lokalisering gett önskad effekt för elevsammansättningen och skolegregationen. Ett problem med en sådan design kan vara att urvalet blir begränsat på grund av bortfall av intervjupersoner till följd av nytt politiskt styre eller förändringar i personalstyrkor.

Att genomföra liknande studier på nationell nivå skulle bidra till en mer heltäckande förståelse för frågan. Med en jämförande forskningsdesign kan belysas hur forskningsproblemet tar sig i uttryck i olika kontexter och hur detta påverkar olika skolsituationer i andra kommuner samt deras sätt att arbeta med skolor och skolegregation (Bryman 2016). Att inkludera elevers och vårdnadshavares uppfattningar hade även det varit användbart och skapat ett bredare perspektiv på frågorna som behandlats i uppsatsen. Detta har dock inte varit möjligt då vi har en avgränsad tidsram att förhålla oss till.

Referenslista:

- Abrahamsson, H. (2016) *Kunskap om och arbetssätt i socialt hållbara städer. KAIROS slutrapport*. Göteborg: Mistra Urban Futures. https://www.mistraurbanfutures.org/sites/mistraurbanfutures.org/files/ebok_slutrapport_161010.pdf
- Ambrose, A. (2016). *Att navigera på en lokal skolmarknad: en studie av valfrihetens geografi i tre skolor*. Diss. Stockholm: Stockholms Universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1050972/FULLTEXT01.pdf> [2023-06-02]
- Archer, L & Hollingworth, S. (2009). *Urban Schools as Urban Places: School Reputation, Children's Identities and Engagement with Education in London*. Pennsylvania: Urban Studies Journal Limited.
- Arneback, E. Bergh, A. Jämte, J. Trumberg, A. (2021). *En skola i integration: Lärdomar från Örebro kommuns arbete med styrd skolintegration*. Örebro universitet.
- Björklund, S. (2023). *Snart akut med ny högstadieskola i Karlstad: "Det brinner i knutarna"*. NWT, 9 februari. <https://www.nwt.se/2023/02/09/snart-akut-med-ny-hogstadieskola-i-karlstad-ett-par-ar-innan-vi-slar-i-taket/> [2023-02-15]
- Blum, D & Ullman, C. (2012). *The globalization and corporatization of education: the limits and liminality of the market mantra*. International Journal of Qualitative Studies in Education, 25:4, 367-373, DOI: [10.1080/09518398.2012.673031](https://doi.org/10.1080/09518398.2012.673031)
- Branden, M & Bygren, M. (2018). *School Choice and School Segregation: Lessons from Sweden's School Voucher System*. Sverige: Linköping University.
- Brenner, N & Theodore, N. (2002). *Cities and the Geographies of "Actually Existing Neoliberalism"*. Antipode. Oxford: Blackwell Publishers.
- Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.
- Burgess, B & Platt, L. (2021). *Inter-ethnic relations of teenagers in England's schools: the role of school and neighbourhood ethnic composition*. Journal of Ethnic and Migration Studies. 47:9, 2011-2038. DOI: [10.1080/1369183X.2020.1717937](https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1717937)
- Böhlmark, A. Holmlund, H. Lindahl, M. (2015). *Skolsegregation och skolval*. IFAU: Rapport 2015:5
- Dahlstedt, Magnus & Fejes, Andreas (red.) (2019). *Neoliberalism and market forces in education: lessons from Sweden*. Abingdon: Routledge.
- David, M & Sutton, C. (2016). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Davies, B & Bansel, P. (2007). *Neoliberalism and education*. International Journal of Qualitative Studies in Education, 20:3, 247-259, DOI: [10.1080/09518390701281751](https://doi.org/10.1080/09518390701281751)
- Evans S. A. (2021). *"I wanted diversity, but not so much": Middle-class white parents, school choice, and the persistence of anti-black stereotypes*. Urban Education. Advance online publication

- Fjellman, A. Yang Hansen, K. Beach, D. (2019). *School choice and implications for equity: the new political geography of the Swedish upper secondary school market*. *Educational Review*, 71:4, 518-539. <https://doi.org/10.1080/00131911.2018.1457009>
- Freidus, A. (2022). *Segregation, Diversity, and Pathology: School Quality and Student Demographics in Gentrifying New York*. *Educational Policy*, 36(4), 822–848. <https://doi.org/10.1177/08959048221087206>
- Freidus, A. & Ewing, E. L. (2022). *Good Schools, Bad Schools: Race, School Quality, and Neoliberal Educational Policy*. *Educational Policy*, 36(4), 763–768. <https://doi.org/10.1177/08959048221087208>
- Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Holmlund, H. Häggblom, J. Lindahl, E. Martinson, S. Sjögren, A., Vikman, U., & Öckert, B. (2014.) *Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola*. IFAU rapport 2014:25.
- Holmlund, H. Sjögren, A. Öckert, B. (2020). *Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan*. IFAU rapport 2020:7.
- Holloway, S. L. and Pimlott-Wilson, H. (2012), *Neoliberalism, policy localisation and idealised subjects: a case study on educational restructuring in England*. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 37: 639-654. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2011.00498.x>
- Kallstenius, J. (2010). *De mångkulturella innerstadsskolorna Om skolval, segregation och utbildningsstrategier i Stockholm*. Diss. Stockholm: Stockholms Universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:375660/fulltext01.pdf> [2023-06-01]
- Karlstads kommun (2022). *När blir vi 100 00 invånare?* <https://karlstad.se/Kommun-och-politik/Kvalitetskontroll-och-utveckling/Statistik/Befolkningsprognos/> [2023-04-04]
- Malmberg, B. Andersson, E. Bergsten, Z. Östh, J. (2013). *Det fria skolvalet ökar klyftor mellan skolor - Den svenska skolans nya geografi*. Resultatdialog 2013, Stockholm: Vetenskapsrådet, 119–126. [2023-04-26]
- Parding, K. (2011). *Forskning om den svenska friskolereformens effekter – en litteraturöversikt*. *Didaktisk Tidskrift*, 20 (4), 231-247
- Peck, J. and Tickell, A. (2002), *Neoliberalizing Space*. *Antipode*, 34, 380-404. <https://doi.org/10.1111/1467-8330.00247>
- Rao, G. (2019). *Familiarity Does Not Breed Contempt: Generosity, Discrimination, and Diversity in Delhi School*. *American Economic Review*, 109 (3), 774–809. <https://doi.org/10.1257/aer.20180044>
- Schelling, T. (1978). *Micromotives and Macrobehavior*. New York: Norton.

- Skawonius, C. (2005). *Att välja eller att hamna: Det praktiska sinnet, familjers val och elevers spridning på grundskolor*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:197303/FULLTEXT01.pdf> [2023-06-03]
- Theelin, M. (2019). *Valfrihetens geografi och rationella gymnasieval. En experimentell studie om elevers preferenser vid val av skola*. Geographica 25. Uppsala: Department of Social and Economic Geography. Diss. Uppsala: Uppsala universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1323391/FULLTEXT01.pdf> [2023-05-03]
- Trumberg, A. (2011). *Den delade skolan: Segregationsprocesser i det svenska skolsystemet*. Diss. Örebro: Örebro universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:396257/FULLTEXT01.pdf> [2023-04-03]
- Trumberg, A. Arneback, E. Bergh, A. Jämte, J. (2022). *Struggling to counter school segregation- a typology of local initiatives in Sweden*. Scandinavian Journal of Educational Research. DOI: [10.1080/00313831.2022.2127877](https://doi.org/10.1080/00313831.2022.2127877)
- Varjo, J. Lundström, U. Kalahti, M. (2018) *The governors of school markets? Local education authorities, school choice and equity in Finland and Sweden*. I: Comparative & International Education, 13 (4), 481–498. <https://doi.org/10.1177/1745499918807038>
- Westford, P. (2018). Adapting school siting to school choice and compact city policies. International Journal of Sustainable Development and Planning, 13 (2), 329-337. <https://doi.org/10.2495/SDP-V13-N2-329-337>
- Wikström, C & Wikström, M. (2005). *Grade inflation and school competition: an empirical analysis based on the Swedish upper secondary schools*. Economics of Education Review, 24 (3), 309-322. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2004.04.010>
- Yang Hansen, K & Gustafsson, J. (2016): *Causes of educational segregation in Sweden – school choice or residential segregation*. I: Educational Research and Evaluation. 22, 23–44. <http://dx.doi.org/10.1080/13803611.2016.1178589>
- Åstrand, B. Mörk, G. Bergqvist, A. Norrlid, A. Vlachos, J. (2020). SOU 2020:28. En mer likvärdig skola - minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning. Stockholm: Elanders Sverige AB.
- Östh, J. Andersson E & Malmberg, B. (2012). *School choice and increasing performance difference: a contrafactual approach*. Urban Studies, 50 (2), 407–425. <https://doi.org/10.1177/0042098012452322>

Bilagor

Bilaga 1. Intervjuguide 1, Kommunledningskontoret, Teknik- och fastighetsförvaltningen, Stadsbyggnadsförvaltningen Karlstads kommun.

Inledning	<ul style="list-style-type: none">• Presentation av oss, Samhällsplanerarprogrammet 3:e året, Karlstads Universitet, examensarbete om högstadieskola/elevsammansättning-skolsegregation.• Läs upp GDPR - om hantering av personuppgifter och lagring av data och be om samtycke.• Vår tanke är att nämna vilken kommun det gäller och i vilken anknytning informanten har till planering av högstadieskola. Vi har inte tänkt att nämna namn.
1. Bakgrund respondent	Frågor för att få en bild av vem som intervjuas <ul style="list-style-type: none">• Arbetsområde, yrke/kompetens/utbildning, erfarenhet, av bäring till planering och nybyggnation av högstadieskola i Karlstad.
2. Bakgrund högstadiesfrågan	Hur ser kommunledningskontorets arbete med planeringen för skolor ut? <ul style="list-style-type: none">• Vi har fått information om att Karlstad är i akut behov av ny högstadieskola.<ul style="list-style-type: none">- Stämmer den?- I så fall varför?
3. Kommunens strategisk- och fysisk planering för UTBILDNING/SKOLAN	Karlstad växer snabbt <ul style="list-style-type: none">• Har kommunen en strategisk planering för byggnation och utveckling av skolor utifrån det?• Hur ser den ut?• Kan en process där bostäder ska byggas ta lika lång tid som en process där en skola ska byggas?<ul style="list-style-type: none">- Om de olika processerna inte kan ta lika lång tid, vad beror detta på?

	<p>- Vilka PLANERINGSåtgärder vidtar kommunen för att främja en jämn blandad elevsammansättning i skolorna?</p>
4. Privata huvudmän inom skolektorn	<p>Kommunens möjligheter att planera för alla skolor i Karlstad har förändrats då skolreformer öppnat upp för privata aktörer inom skolektorn.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hur påverkas kommunens planering av att det finns privata huvudmän inom skolektorn? • Hur ser samarbetet mellan kommunen och privata huvudmän (friskolor) ut?
5. Det fria skolvalet	<p>På vilka sätt påverkar det friaskolvalet elevsammansättningen?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hur förhåller sig kommunens planering för skolor i Karlstad till detta? • I o m det friaskolvalet så har betydelsen av <i>var</i> skolan är belägen minskat <ul style="list-style-type: none"> - Håller ni med om detta eller inte? • Vad berör trycket på skolorna belägna i centrala Karlstad?
Avslutning	Är det något du/ni vill tillägga?

Bilaga 2. Intervjuguide, Barn- och ungdomsförvaltningen.

<p>Inledning</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Presentation av oss, Samhällsplanerarprogrammet 3:e året, Karlstads Universitet, examensarbete om etablering av högstadieskola inom Karlstads kommun med fokus på elevsammansättning. • Vår tanke är att nämna vilken kommun det gäller och i vilken anknytning informanten har till dessa frågorna. Men vi har inte tänkt att nämna namn. Kan vi skriva att informant 3 arbetar på barn- och ungdomsförvaltningen? • Börja spela in. Läs upp GDPR hantering av personuppgifter och lagring av data och be om samtycke.
<p>1. Bakgrund respondent</p>	<p>Frågor för att få en bild av vem som intervjuas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arbetsområde, yrke/kompetens/utbildning, erfarenhet, av bäring till planering och nybyggnation av högstadieskola i Karlstad.
<p>2. Bakgrund högstadieskolfrågan</p>	<p>* Hur ser skolsituationen ut inom Karlstads kommun, specifikt vad det gäller högstadieskolor?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Antal skolplatser? - elevsammansättning? - Förvaltningens planer/visioner för framtiden?
<p>3. Arbete mellan förvaltningar samt privata huvudmän</p>	<p>* Är förvaltningen med i planeringen och byggnationen av en ny skola? Hur?</p> <p>Hur ser samarbetet med andra förvaltningar ut vad det gäller att planera och bygga nya skolor?</p> <p>* Vilka är för- och nackdelarna med samarbetet förvaltningarna emellan?</p> <p>* Är privata huvudmän med under hela planeringsprocessen? Om ja på vilka sätt? Om nej, varför inte?</p> <p>* Hur påverkas kommunens arbete med att planera för och bygga skolor, av att det finns privata huvudmän (friskolor) inom skolektorn?</p>

4. Elevsammansättning	<p>Numera föredrar man att prata om elevsammansättning snarare än skolegregation inom Karlstads kommun.</p> <p>Stämmer det?</p> <p>I så fall varför?</p>
5. Skolegregation	<p>* Vad beror skolegregationen inom Karlstads kommun på?</p> <p>* Anser du/ni att skolegregation är ett stort problem inom Karlstads kommun?</p> <p>* Hur ser kommunens arbete mot skolegregation ut?</p> <p>- Påverkas kommunens arbete mot skolegregation av att det finns privata huvudmän inom skolektorn?</p>
Avslutning	Är det något du/ni vill tillägga?

Bilaga 3. Personal inom skolan, Karlstads kommun.

<p>Inledning</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Presentation av oss, Samhällsplanerarprogrammet 3:e året, Karlstads Universitet, examensarbete om etablering av högstadieskola inom Karlstads kommun med fokus på elevsammansättning. • Vår tanke är att nämna vilken kommun det gäller och i vilken anknytning informanten har till frågan om elevsammansättning och ny högstadieskola. Vi har inte tänkt att nämna namn. Vill du som informant inte att vi delar med oss av ditt arbetsområde/yrke så skriver vi enbart ”informanten arbetar inom skolan i Karlstads kommun” och är därav relevant för studien. Meddela oss! • Börja spela in. Läs upp hantering av GDPR personuppgifter och lagring av data och be om samtycke. (Vid fysisk intervju).
<p>1. Bakgrund respondent</p>	<p>Frågor för att få en bild av vem som intervjuas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arbetsområde, yrke/kompetens/utbildning, erfarenhet, av bäring till planering och nybyggnation av högstadieskola i Karlstad.
<p>2. Bakgrund högstadiefrågan</p>	<p>*Hur ser situationen ut på högstadieskolorna inom kommunen idag? berätta</p> <p>* Läget anses vara akut för nybyggnation av högstadieskola inom Karlstads kommun.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Håller du med om det? Kan du utveckla? - Om nej, varför inte? Kan du utveckla?
<p>3. Lokalisering av högstadieskolan</p>	<p>* Var i Karlstad bör man bygga den nya högstadieskolan enligt dig?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Varför? - Finns det kopplingar mellan lokalisering av skolor och elevsammansättning? Om svaret är ja, på vilka sätt?

	<ul style="list-style-type: none"> - Hur påverkar elevsammansättningen rektorernas möjlighet att fullgöra sina uppdrag? - Vägs elevsammansättning in som en av de viktigaste faktorerna i aktuella skolplaneringsarbeten vid Karlstads kommun? - Är en jämn elevsammansättning en del av Karlstad kommuns planer/visioner? - Hur ser kommunens arbete för en utbildning av likvärdig kvalitet till samtliga elever ut? * Är kommunen i behov av en centralt belägen skola? - Om svaret är nej, så var i kommunen anser du att den nya skolan ska vara belägen?
4. Elevers förutsättningar	<ul style="list-style-type: none"> * På vilka sätt kommer ökade sociala skillnader i skolan till uttryck? * Vilka faktorer ser ni som bidragande till att skillnaderna inom skolan ökar? * Vad gör kommunen för att motverka ökade skillnader i skolan?
5. Det fria skolvalet och privata huvudmän	<p>Har friskolor bidragit till ökade skillnader i skolan?</p> <p>Om svaret är ja, på vilka sätt? Utveckla</p> <ul style="list-style-type: none"> * Påverkas kommunens arbete för en likvärdig skola? Om svaret är ja, på vilka sätt? Utveckla. * Påverkar det fria skolvalet och privata huvudmän i skolektorn rektorers möjlighet att fullgöra sina åtaganden/arbetsuppgifter? * Samarbetar ni på de kommunala skolorna med friskolorna inom kommunen? <p>(för att motverka segregation/elevsammansättningen, annat?)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Om ja, vad är det för typ av samarbete. - Finns det behov av ett bredare samarbete?

	- eller har inte samarbetet någon betydelse?
Avslutning	Är det något du/ni vill tillägga?

Politiskt initiativ – För- och grundskolor i Karlstads kommun

Befolkningen i Karlstads kommun växer för varje år. Kommunens senaste befolkningsprognos visar att vi årligen kommer att bli drygt 1 000 fler karlstadsbor, en årlig ökning på över 1 procent sett mot dagens befolkningmängd. Vi är sedan en tid tillbaka inne i en byggboom, det föds fler barn och fler barnfamiljer än tidigare väljer att bo kvar i Karlstads innerstad. Det medför att gruppen barn- och unga ökar mer än andra grupper. För att Karlstads kommun ska kunna fortsätta växa även i framtiden så är det vår skyldighet att erbjuda en grundläggande samhällsservice av platser på förskola och grundskola.

De senaste mandatperioderna har vi ökat underhållet av våra kommunala lokaler, utvecklat arbetet med systematisk och långsiktig lokalplanering. Kommunen bygger betydligt mer än tidigare och långsiktigheten, och därmed hållbarheten, har ökat avsevärt. De kommunala förskolorna har blivit fler tack vare byggandet av bland annat Alsters förskola, Sångtrastens förskola, Klara förskola, Södra Råtorps förskola och förskolan Lotsen. Fler förskolor är på gång t.ex. på Rud, Hagaborg, Sommaro, Väse, Jakobsberg, Norrstrand och Herrhagen. De nedgångna och pedagogiskt omoderna lokalerna samt behovet av kommunala grundskolor har mötts genom nyproduktion eller tillbyggnation av bland annat Norrstrandskolan, Hagaborgsskolan, Mariebergsskolan, llandaskolan, Västerstrandskolan, Hultsbergsskolan och Råtorpsskolan. För att kunna möta framtidens behov planeras det även för ny- och tillbyggnation på Kvarnbergsskolan, Fredricelundsskolan, Stockfallets skola, Skattkärrsskolan och Orrholmsskolan. De stora ökningarna av barn har skett inom förskolan, nu ökar antalet elever i grundskolans låg- och mellanstadium medan elevantalet inom några år ökar på högstadieskolorna. Det vi ser som oerhört viktigt är att säkerställa att en ny högstadieskola byggs i centrala Karlstad.

I Karlstads kommun har vi sedan tidigare en lång tradition av att teknik- och fastighetsnämnden både bygger och sköter driften av de kommunala lokalerna, men de senaste åren har vi även valt att testa nya varianter.

Det blågröna styret ger kommunledningskontoret i samarbete med berörda förvaltningar och bolag i uppdrag att:

1. utreda för- och nackdelar med att kommunen (teknik- och fastighet) själva bygger och förvaltar i jämförelse med när privata aktörer eller kommunala bolag bygger och förvaltar, samt ge konkreta förslag på en modell för kommunens fortsatta arbete med lokalplanering och lokalinvestering.
2. ta fram en vägledning när det gäller ytor vid ny- och ombyggnation av förskolor samt en riktlinje som ger goda förutsättningar för att utveckla kvalitén på våra förskolegårdar genom att belysa utformning, tillgänglighet, säkerhet och förutsättningarna för att bedriva

ändamålsenlig verksamhet som lek och lärande, rekreation, fysisk och pedagogisk aktivitet.

3. ta fram en planering för hur behov av förskoleplatser säkras i centrala Karlstad på lång sikt.
4. ta fram förslag på en lämplig placering för en ny högstadieskola i centrala Karlstad.
5. återrapportera till kommunstyrelsen senast april 2020.

För det blågröna styret,

Per-Samuel Nisser (M)	Alexander Torin (M)	Frida Pettersson (C)
Monika Bubholz (MP)	Niklas Wikström (L)	Erik Nilsson (KD)

Utveckla Norra fältet och Sannaområdet och undersök möjlig plats för skola (7–9)

Dnr TFN/2021:3689

Teknik- och fastighetsförvaltningens förslag till beslut

1. Rapport – KF-uppdrag #18 Utveckla Norra fältet som evenemangsområde samt placeringsutredning för ny central högstadieskola på Norra fältet godkänns i de delar som avser förslag till markytor inom området och medger plats för en högstadieskola.
2. Kommunledningskontoret får i samverkan med stadsbyggnadsförvaltningen, barn- och ungdomsförvaltningen och teknik- och fastighetsförvaltningen i uppdrag att samlat utreda, värdera och kostnadsberäkna alternativa lokaliseringar, inklusive lokaliseringen på Norra fältet, för en centralt belägen högstadieskola.

Sammanfattning av ärendet

Kommunfullmäktige beslutade den 15 juni 2021 att ge kommunstyrelsen, teknik- och fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, barn- och ungdomsnämnden samt kultur-och fritidsnämnden i uppdrag att i samverkan med föreningar och eventarrangörer utveckla Norra fältet och Sannaområdet med fler aktivitetsytor, rekreation, friluftsliv och undersöka om det medger plats för skola (7–9). Utgångspunkten ska vara att tillvarata samordningsfördelar och effektivt nyttjande av marken och de funktioner som är placerade i området. Uppdraget ska enligt kommunfullmäktiges beslut återrapporteras till kommunstyrelsen i februari 2022.

Beslutsunderlag

Teknik- och fastighetsförvaltningens tjänsteskrivelse den 7 februari 2022. Rapport - KF-uppdrag #18 Utveckla Norra fältet som evenemangsområde samt placeringsutredning för ny central högstadieskola på Norra fältet den 19 januari 2022.

Förstudie Norra fältet den 26 november 2020.

Kommunstyrelsens protokoll den 7 april 2020. Kommunledningskontorets tjänsteskrivelse den 18 mars 2020.

Ärende

Bakgrund Norra Fältet och Sannaområdet

Utifrån ett politiskt initiativ från majoriteten den 10 oktober 2017 beslutade kommunstyrelsen den 17 oktober 2017 att ge kommunledningskontoret i uppdrag att tillsammans med teknik och fastighetsförvaltningen, stadsbyggnadsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen och Mariebergsskogen AB inventera vilka lämpliga platser som

idag finns att tillgå för olika typer av evenemang utomhus, utifrån besöksmängd, längd på arrangemanget, säkerhet med mera. Uppdraget återrapporterades till kommunstyrelsen den 12 februari 2019, varvid återrapporteringen godkändes och ett följduppdrag, hämtad ur rapporteringen, gavs till kommunledningskontoret att i samverkan med teknik- och fastighetsförvaltningen bereda en utveckling av Norra fältet i arbetet med den långsiktiga investeringsplaneringen. Arbetet har skett i form av en förstudie inom ramen för den långsiktiga investeringsplaneringen. Utifrån förstudien begärde teknik- och fastighetsnämnden i budgetprocessen för 2022-2024 10 miljoner under 2022 för förberedande markarbete i form av dränering och markunderhåll för Norra fältet.

Förstudien föredrogs även på kommunledningsutskottet i maj 2021, inom ramen för budgetprocessen 2022–2024, där insatserna beskrevs som skulle göra Norra Fältet till en attraktiv evenemangsyta för både stora och små evenemang. Inför budgetbeslut i kommunfullmäktige i juni 2021 bereddades förstudien och teknik- och fastighetsförvaltningen begärde på vanligt sätt pengar inom politikens budgetprocess. Kommunfullmäktige beviljade i juni 2021 15 miljoner kronor till år 2022 för en första etapp av utvecklingen av Norra fältet som evenemangsområde.

På samma kommunfullmäktige gavs kommunstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med teknik- och fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, barn- och ungdomsnämnden och kultur- och fritidsnämnden, genomföra en placeringsutredning för en ny central högstadieskola på Norra fältet.

Bakgrund tidigare lokaliseringstudier högstadieskola

Det har tidigare utförts och fattats och fattats beslut kring lokaliseringstudier för skolor. Med grund i ett politiskt initiativ från majoriteten om att utreda hur behovet av för- och grundskolor kan tillgodoses i framtiden beslutade kommunstyrelsen den 15 oktober 2019, §19 beslutspunkt 4, att uppdra

kommunledningskontoret, i samarbete med berörda förvaltningar och bolag, ta fram förslag på lämplig placering för en ny högstadieskola i centrala Karlstad. Uppdraget återrapporterades till

kommunstyrelsen i april 2020 och rapporten godkändes. Rapporten redogör för alternativa lägen för en högstadieskola inom före detta Älvkullegymnasiets yta samt en plats norr om parkeringen vid Sundsta badhus. Området vid Tingvalla IP har också enligt rapporten varit aktuell som plats för skola/förskola.

Analys

Den del av uppdraget som avser utveckling av Norra Fältet och Sannområdet bedömer teknik- och fastighetsförvaltningen redan vara avrapporterat till kommunledningen i maj 2021. Det gjordes i den förstudie som utgjorde grund för teknik- och fastighetsnämndens budgetbegäran 2022–2024 och kommunfullmäktiges beslut i juni 2021 om att bevilja 15 miljoner i nämndens investeringsbudget för ”Norra fältet, eventytor, belysning, infrastruktur”.

Det tillkommande uppdraget om en eventuell högstadieskola bedömer förvaltningen inte förändra förutsättningarna för nämnda investeringar under 2022. Däremot kan eventuellt fortsatta åtgärder efter 2022 behöva ta hänsyn till en eventuell ny högstadieskola eftersom dessa beroenden ännu inte är utredda.

Arbetsgruppen, bestående av tjänstepersoner från berörda förvaltningar, har fokuserat på att tillvarata samordningsfördelar och effektivt nyttjande av marken i arbetet med att hitta lämpliga placeringar för en skola i området. Gruppen har enats om två platser och har, med stöd av konsult, tittat på om platserna är lämpliga ur miljösynpunkt med fokus på buller.

Resultatet från bullerutredningen visar på en bullernivå överstigande dagens riktvärden för utemiljöer och skolgårdar. Rapporten redovisar också vilka bulleråtgärder som skulle krävas för att nå gällande riktvärden. Flera av åtgärderna, i form av bullerplank i direkt anslutning till skolan, skulle kunna uppfattas

som uppseendeväckande. Åtgärder vid den största bullerkällan, järnvägen, är också omfattande men skulle kunna ge förbättringar av miljon inom ett större område av Norra fältet. Om åtgärderna beskrivna i rapporten är möjliga och till vilka kostnader som i så fall åtgärderna medför är inte utredda.

Slutsats och bedömning

De föreslagna lägena inom Norra fältet behöver utredas mer fördjupat för att ge en rättvis bild av helheten och möjlighet till avvägning och jämförelse med andra alternativa lokaliseringar av en ny högstadieskola. Förvaltningen bedömer att samma fördjupade utredningsbehov finns även för tidigare föreslagna platser. Det kan dessutom vara aktuellt att titta på fler platser i och med att staden växt och förutsättningar sedan förstudien gjordes har förändrats. Projektgruppen gör därför bedömningen att det finns ett stort värde i att barn- och ungdomsförvaltningen, teknik- och fastighetsförvaltningen, stadsbyggnadsförvaltningen och kommunledningskontoret ser över de tidigare alternativen samt kompletterar utredningen med ytterligare lägen för att skapa en helhetsbild.

Förslag till beslut

Teknik- och fastighetsförvaltningen anser att uppdraget att finna en plats för en högstadieskola på Norra fältet är fullföljt. Det återstår dock flera frågor kring genomförandets lämplighet och kostnader som behöver redas vidare i. Teknik- och fastighetsförvaltningen anser att fortsatt utredning om placering på Norra fältet bör ske men att utredningen även bör innefatta andra lokaliseringar för att skapa en helhetsbild.

Teknik- och fastighetsförvaltningen föreslår därför att teknik och fastighetsnämnden föreslår kommunstyrelsen besluta om att kommunledningskontoret, i samverkan med barn- och ungdomsförvaltningen, teknik- och fastighetsförvaltningen och stadsbyggnadsförvaltningen, får i uppdrag att samlat utreda, värdera och kostnadsberäkna alternativa lokaliseringar, inklusive lokaliseringen på Norra fältet, för en centralt belägen högstadieskola.

Per-Anders Bergman Pernilla Kortzon teknik- och fastighetsdirektör enhetschef

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen Stadsbyggnadsnämnden Barn- och ungdomsnämnden Kultur- och fritidsnämnden

Bilaga 6. Begäran om uppdrag – ny högstadieskola.

KARLSTADS KOMMUN

KOMMUNLEDNINGSKONTORET Tjänsteskrivelse 2023-03-21 Henrik Grund, 054-540 53 73 henrik.grund@karlstad.se

Begäran om uppdrag - ny högstadieskola

Dnr KS/2023:142 Dpl 51

Kommunledningskontorets förslag till beslut

1. Kommunledningskontoret får i uppdrag att i samverkan med berörda nämnder genomföra en utredning avseende behovet av nya markytor för högstadieskolor i Karlstad.
2. Tidigare uppdrag om utredning för lokalisering av en ny central högstadieskola utgår.

Sammanfattning av ärendet

Kommunledningskontoret önskar att i samverkan med berörda nämnder genomföra utredning av behovet av markytor för högstadieskolor i Karlstad.

Beslutsunderlag

Kommunledningskontorets tjänsteskrivelse den 21 mars 2023.

Ärende

Bakgrund

Den 15 oktober 2019 beslutade kommunstyrelsen om ett politiskt initiativ där kommunledningskontoret fick i uppdrag att, i samarbete med berörda förvaltningar och bolag, bland annat ta fram förslag på lämplig placering för ny högstadieskola i centrala Karlstad (KS/2019:468). Uppdraget mynnade ut i en utredning där olika lokaliseringar föreslogs.

I januari 2020 beslutade kommunstyrelsen inom ramen för den långsiktiga investeringsplaneringen att teknik- och fastighetsnämnden skulle genomföra en förstudie för en ny central högstadieskola (KS/2019:263).

Därefter beslutade kommunfullmäktige den 15 juni 2021 att ge kommunstyrelsen, teknik- och fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, barn- och ungdomsnämnden samt kultur-och fritidsnämnden i uppdrag att i samverkan med föreningar och eventarrangörer utveckla Norra fältet och

Sannaområdet och undersöka om det medger plats för ny högstadieskola (KS/2021:354). Det mynnade ut i en utredning där bullernivåer visade sig problematiska och det rekommenderades fördjupade utredningar. Enligt beslutspunkt skulle teknik- och fastighetsnämnden fortsatt utreda, värdera och kostnadsberäkna alternativa lokaliseringar, inklusive lokaliseringen på Norra fältet. Arbetet har tagits vidare enligt den ordinarie projektmodellen men avstannat i brist på ställningstaganden.

Problembild

Frågan om en ny högstadieskola har varit aktuell under flera år. Det kommer enligt kommunens prognoser finnas ett betydande underskott av platser för elever centralt de kommande åren. Barn- och ungdomsförvaltningen har uttryckt behov av en ny högstadieskola som kan vara färdig år 2027. Med tid för utredning, beredning, projektering, byggande med mera är behovet av att processen kommer i gång överhängande.

Skolvalet ger ytterligare komplexitet till frågan. Vissa skolor i mer perifera områden väljs regelbundet bort av en betydande andel elever i dess upptagningsområde, emedan centrala skolor i regel är populärare och kan samla elevflöden från många olika områden. En ny högstadieskolas läge och attraktivitet har därför betydelse för vilken effekt den kan väntas ha. Samtidigt är det, som flertalet utredningar utvisat, svårt att komma vidare till ett genomförande centralt, då sådana lägen är begränsade och många konkurrerande markanspråk och andra försvårande faktorer föreligger. Det finns behov av att bredda analysen på flera sätt.

En annan aspekt att ha i åtanke är skollagens formulering om likvärdig utbildning, oavsett geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden. Hur högstadiestrukturen och framtida elevströmmar ska se ut för att främja detta bör också tas hänsyn i analysen.

Mot denna bakgrund behövs ett nytt samlat grepp kring frågan--för att hitta en genomtänkt strategi, lämpliga lägen och för att komma till ett genomförande med en investering som har önskvärd effekt. Vidare identifierar kommunledningskontoret att det finns ett behov av att tydligare avsätta ytor för verksamhetslokaler generellt i de olika stegen i samhällsbyggnadsprocessen.

Uppdraget

Kommunledningskontoret önskar få ett brett uppdrag där frågan om nya högstadieskolor kan utredas i ett helhetsperspektiv på strategisk nivå som tar hänsyn till de aspekter som framställts i denna skrivelse samt till aspekter som är att hänföra till samhällbyggnadsprocessen i stort. Etableringar av skolor eller andra verksamhetslokaler behöver sammanvägas med andra markanspråk samt även med andra aspekter av mer övergripande karaktär. Exempelvis bör behovet av högstadieskolor relateras till utvecklingsinriktningen för bebyggelse som pekats ut i såväl gällande

sid 2 (3)

översiktsplan som samrådsförslaget till ny översiktsplan. Kommunledningskontoret föreslås samordna uppdraget medan stadsbyggnadsförvaltningen föreslås genomföra lokaliseringsutredning. Hänsyn bör tas till möjligheter inom givna planuppdrag och uppdrag för planprogram.

Ovanstående innebär att teknik- och fastighetsnämndens pågående uppdrag om utredning för ny central högstadieskola bör utgå. Resultatet kan tas i beaktning i det fortsatta arbetet.

Ulf Johansson Tillväxtdirektör

Beslutet skickas till

Teknik- och fastighetsnämnden Stadsbyggnadsnämnden
Barn- och ungdomsnämnden

Henrik Grund Samhällsplanerare